

บทที่ 6

การขยายอำนาจของชาติตะวันตกต่าง ๆ ที่เข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การขยายอำนาจของสเปนในฟิลิปปินส์

การขยายอำนาจของฮอลันดาในอินโดนีเซีย

การขยายอำนาจของอังกฤษในมาลายู

การขยายอำนาจของอังกฤษในพม่า

การขยายอำนาจของฝรั่งเศสในเวียดนาม

การขยายอำนาจของสเปนในฟิลิปปินส์

สเปนและโปรตุเกสได้แข่งขันกันขยายอิทธิพลทางการค้าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ใน
ระยะคริสต์ศตวรรษที่ 16 สเปนได้ถืออธิปไตยในเกาะติดอร์ (Tidore) และโปรตุเกสก็ได้ตั้งป้อมค่าย
ของตนขึ้นในเตอร์เนท (Ternate) ในปี ค.ศ.1521 เช่นกัน โปรตุเกสได้ใช้เตอร์เนทเป็นฐานทัพจับ
ไล่ชาติอื่น ๆ รวมทั้งสเปนออกไปจากหมู่เกาะเครื่องเทศได้ในปี 1527 และได้ตกลงทำสัญญา
Saragossa ในปี ค.ศ. 1529 ทำให้สเปนหันไปสำรวจในฟิลิปปินส์ในปี ค.ศ.1565 คริสตจักรสเปน
เริ่มเข้าไปจับจองดินแดนตามหมู่เกาะต่าง ๆ ต่อมาสเปนได้รับชัยชนะในเม็กซิโก ซึ่งมีแร่เงินเป็น
จำนวนมาก ทำให้สเปนมีกำลังเงินที่ขยายอาณานิคมในย่านแปซิฟิกต่อไป

สภาพสังคมของฟิลิปปินส์ก่อนที่สเปนจะเข้าครอบครอง

ฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่ประกอบด้วยหมู่เกาะใหญ่น้อยประมาณ 8 พันเกาะ แต่เกาะใหญ่
ที่มีประชาชนอาศัยอยู่มากมี 11 เกาะ ได้แก่ ลูซอน (Luzon) มินดาเนา (Mindanao) มินไดโร
(Mindoro) ซามาร์ (Zamar) ปาโน (Panai) เนกรอส (Negross) เซบู (Zebu) ปาลาวัน (Palawan)

โบโฮล (Bohol) มาสบาเต (Masbate) และ เลเต (Leyte) พื้นที่บนเกาะต่าง ๆ เป็นภูเขาและป่าทึบ มีทะเลสาบหลายแห่งบริเวณที่ราบระหว่างเชิงเขามีดินอุดมสมบูรณ์ เพราะได้รับปุ๋ยจากภูเขาไฟ ซึ่งมีมากในเกาะเหล่านี้ มีที่ราบต่ำตามชายฝั่งทะเลเป็นอ่าวอย่างดีในการจอดเรือ

สภาพสังคมของฟิลิปปินส์ก่อนหน้าที่สเปนจะเข้าครอบครองนั้น อิทธิพลของจีน อินเดีย แทบจะมาถึงฟิลิปปินส์เลย ผิดกับชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อื่น ๆ พวกพ่อค้าจีน อินเดีย และอาหรับเพิ่งจะเข้ามาค้าขายในระยะศตวรรษที่ 14 อย่างไรก็ตาม ชนเผ่าดั้งเดิมที่อพยพเข้ามาอยู่ตามเกาะต่าง ๆ ได้แก่ ชาวเผ่า นิกริโต (Negritos) และต่อมาได้แก่เผ่าอินโดนีเซียน (Indonesian) เมื่อประมาณ 8 พันปีมาแล้ว ต่อมาได้มีชาวเผ่ามาเลย์ (Malays) อพยพเข้ามาอีก เมื่อ 2 พันปีเศษมานี้ และอพยพติดต่อกันเรื่อยมาจนถึง ค.ศ. 1311 ทำให้พลเมืองส่วนใหญ่มีเชื้อสายมาเลย์ และพวกนี้ได้กลายมาเป็นบรรพบุรุษดั้งเดิมของฟิลิปปินส์ และภายหลังจากศตวรรษที่ 13 เป็นต้นมา ก็ได้มีชาวเผ่ามาเลย์ทางตอนใต้ของคาบสมุทรมาลายู ซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม ได้อพยพเข้ามาอยู่ตอนใต้ในหมู่เกาะมินดาเนา และซูลู ปัจจุบันมีประมาณ 2 ล้านคน

ชาวมาเลย์เหล่านี้ได้นำเอาวัฒนธรรมประเพณีของตนเข้ามาใช้ ได้จัดหน่วยทางสังคม เรียกว่า บารังไก (Barangay) ตั้งชื่อตามลักษณะถิ่นฐาน (บารังไกเป็นชื่อเรือที่พวกนี้ใช้เดินทางมา) ผู้ที่เป็นกัปตันเรือมาเรียกว่า Datu ก็กลายเป็นหัวหน้าปกครอง แต่ละบารังไกจะประกอบด้วยครอบครัวต่าง ๆ ประมาณ 30-100 ครอบครัว ตามขนาดใหญ่อเล็กของแต่ละบารังไก คาดจะมีอำนาจสูงสุดในการปกครองและการบริหารในบารังไกทั้งหมด ตำแหน่งคาตูนีอาจได้รับการเลือกตั้งจากผู้ที่รบเก่งที่สุด หรือร่ำรวยที่สุด หรืออาจจะเป็นตำแหน่งโดยการสืบทอดก็ได้ แล้วแต่กำหนดกฎเกณฑ์ของแต่ละบารังไก บารังไกที่เล็กที่สุดจะมีประชาชนประมาณ 150 คน ส่วนบารังไกที่ใหญ่จะมีประชาชนอยู่ประมาณ 2,000 คน เช่น Manila และ Cebu บารังไกแต่ละแห่งเป็นหน่วยทางสังคม และการเมืองที่ขึ้นอยู่กับระบบเครือญาติไม่มีความผูกพันทางการเมืองระหว่างกัน โครงสร้างทางสังคมในบารังไกเป็นแบบง่าย ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างคาตูกับพลเมืองก็เป็นไปแบบส่วนตัวแทบทั้งสิ้น ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของชาวฟิลิปปินส์ที่นับถือตัวบุคคลและความสัมพันธ์ส่วนตัวมากกว่าหลักการตราเป็นกฎหมาย

การแบ่งชนชั้นในสังคม จะแบ่งเป็น 4 ชั้นด้วยกัน

(1) คาตู หรือ ราชา และครอบครัว

(2) Maharlica ขุนนางไม่ต้องเสียภาษี รับใช้คาตูยามสงคราม ส่งส่วยให้กับคาตู เช่น ให้อาหาร เรือ และสร้างบ้านเรือนให้กับคาตู

(3) Timagua หรือ Aliping Namamahay เป็นอิสระชน ที่มีสิทธิเป็นเจ้าของทรัพย์สิน รับใช้คาตูและขุนนาง ช่วยทางด้านแรงงานและเสียภาษี

(4) Aliping Saguiguilir เป็นชนชั้นต่ำหรือทาสรับใช้เจ้านาย ไถนา ดูแลบ้าน พายเรือ เป็นต้น พวกนี้สามารถนำไปขายหรือซื้อได้ พวกนี้ประกอบด้วยเชลยศึก และพวกที่เป็นหนี้สิน และขายตัวเป็นทาส ซึ่งการคิดหนี้สินแล้วขายตัวเป็นทาสเป็นของธรรมดาในสังคมฟิลิปปินส์ เพราะว่าคนพื้นเมืองมักชู้เกียจ และการมีอาชีพเกษตรกรรมขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศที่ไม่แน่นอน บางครั้งเกษตรกรก็โชคร้ายหมดตัว ต้องขายตัวลงเป็นทาส

ส่วนฐานะของสตรีได้รับการยกย่องในสังคม มีความเท่าเทียมกับชายทุกด้าน ไม่มีการจำกัดสิทธิของสตรีแต่อย่างใด

การนับถือศาสนา ความเชื่อดั้งเดิมของประชาชนฟิลิปปินส์ไม่ได้นับถือศาสนาใด ศาสนาหนึ่งเป็นทางการ¹ ยกเว้นบางเกาะที่ใกล้กับอินโดนีเซียที่รับนับถือศาสนาอิสลาม คือ แถบมินดาเนา เรียกว่าพวก (Moros) แต่นับถือ Bathala ว่าเป็นพระเจ้าสูงสุด เป็นผู้สร้างโลกอยู่บนสวรรค์ แทนที่ชาวฟิลิปปินส์จะกราบไหว้ Bathala เขากลับกราบไหว้เทพเล็ก ๆ ซึ่งเป็นสาวกของ Bathala ที่เรียกว่า Diwatas ซึ่งสถิตอยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ต้นไม้ แม่น้ำ พื้นดิน ฯลฯ แทน Diwatas นี้จะมีสัตว์เลี้ยงเป็นเครื่องสังเวช การเช่นสรวงบูชาจะมีผู้ทำพิธีเรียกว่า Babaylans (ชาวสเปนเรียกพวกนี้ว่า พวกพระ) ทำพิธีตามที่ต่าง ๆ โดยไม่มีศาสนสถานแห่งใดแห่งหนึ่งโดยเฉพาะ เชื่อว่าโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ เกิดจากวิญญาณที่ชั่วร้าย มีความเชื่อว่าโลกหน้ามีจริง ชีวิตในโลกนี้และโลกหน้าเหมือนกัน เพราะฉะนั้นเวลาตายจะฝังเครื่องมือ เครื่องใช้ เงินทอง พร้อมข้าทาสบริวารลงไปด้วย

¹ Gilbert Khoo, p. 156

วัฒนธรรมของชาวพื้นเมืองดั้งเดิมได้แก่ ศิลปกรรมและวรรณคดี อาทิ การร้องเพลงในยามศึก เพลงกล่อมเด็ก คติพจน์ คำสั่งสอนของผู้ใหญ่ นิทานปรัมปรา บทเพลงสำหรับหนุ่มสาว ฯลฯ เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีการจารึกสลักต่าง ๆ เป็นตัวอักษรตามเปลือกไม้ ซึ่งนักโบราณคดีสันนิษฐานว่าคงจะได้อิทธิพลมาจากชาวอาหรับที่มาติดต่อค้าขายชาวพื้นเมืองมีวัฒนธรรมในการแต่งกายด้วยการสวมประดับที่เป็นทองคำและเพชรพลอย การใส่ปลอกแขน กำไล และสร้อยคอ และประชาชนมีความผูกพัน ทางครอบครัวอย่างลึกซึ้งมาก บิดาจะเป็นหัวหน้าครอบครัวและดูแลความสุขของครอบครัวในด้านต่าง ๆ

การประสพผลสำเร็จของสเปนในการขยายอำนาจในฟิลิปปินส์

ในปี ค.ศ.1519 Ferdinal Magellans ชาวโปรตุเกสได้เดินทางมาสำรวจเส้นทางมหาสมุทรแปซิฟิก เข้าสู่หมู่เกาะเครื่องเทศโดยพระราชประสงค์ของพระเจ้าชาร์ลที่ 1 แห่งสเปน และได้มาขึ้นบกที่เกาะ Limasawa ในฟิลิปปินส์ทำสัญญาเป็นพันธมิตรกับหัวหน้าเกาะสัมพันธภาพระหว่างคนพื้นเมืองกับพวกสเปนที่มาในระยะแรกก็ได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดี แต่ในระยะต่อมา แมกเจลแลนเข้ามาแทรกแซงการเมืองภายในหมู่เกาะ ทำให้คนพื้นเมืองไม่พอใจ เป็นผลให้แมกเจลแลนถูกฆ่าตายและขับไล่พวกสเปนออกจากหมู่เกาะฟิลิปปินส์

สเปนประสพผลสำเร็จในการยึดมะนิลาในปี ค.ศ. 1571 โดยรัฐบาลสเปนส่งนาย Miguel Lopez de Legazpi พร้อมด้วยกำลังทหารเข้ามาตั้งป้อมปราการในฟิลิปปินส์โดยมีนโยบายจะยึดเอาฟิลิปปินส์นั้นเนื่องจากเหตุผลหลายประการ คือ¹

1. ทางด้านการค้า สเปนต้องการมีส่วนร่วมในการค้าเครื่องเทศเพื่อแข่งขันกับโปรตุเกส และต้องการให้ฟิลิปปินส์เป็นตลาดในการติดต่อค้าขายกับประเทศต่าง ๆ ในเอเชียเช่น ญี่ปุ่น จีน และประเทศอื่น ๆ ในย่านเอเชีย โดยที่สเปนมองเห็นว่าฟิลิปปินส์เป็นศูนย์กลางแห่งการค้าขายได้เป็นอย่างดี
2. ทางด้านเศรษฐกิจ สเปนต้องการทรัพยากรธรรมชาติและวัตถุดิบต่าง ๆ ของฟิลิปปินส์ไปใช้ในประเทศของตน และส่งสินค้าไปขายยังประเทศต่าง ๆ ในขณะเดียวกัน และใช้ฟิลิปปินส์

---

¹ เล่มเดียวกัน หน้า. 156

เป็นตลาดระบายสินค้าของสเปน

3. ทางด้านศาสนา สเปนต้องการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ และต้องการให้คนพื้นเมืองหันมานับถือคริสต์ศาสนาทั้งหมดด้วย สเปนประสบผลสำเร็จในการยึดครองดินแดน เพราะการตั้งป้อมทหารตามที่ต่าง ๆ ทำให้สเปนเอาชนะต่อคนพื้นเมืองได้ง่าย และการที่ประชาชนยังไม่มี การนับถือศาสนาหนึ่งศาสนาใดเป็นทางการ ทำให้พวกมิชชันนารีชักจูงประชาชนให้มีความเชื่อมั่นในประเพณีคริสต์ได้ง่าย พวกมิชชันนารีได้มาตั้งวัดและโบสถ์ตามที่ต่าง ๆ ทั่วหมู่เกาะฟิลิปปินส์ สเปนประสบกับการต่อต้านของคนพื้นเมืองบ้าง คือพวกที่ยังยึดมั่นในความเชื่อเก่า ๆ และพวก Moros ในมินดาเนา และซูลู แต่สเปนก็มีความสามารถปราบได้โดยใช้กำลังทหาร คนพื้นเมืองที่ยอมรับนับถือคริสต์ศาสนาแล้ว มีการอุทิศที่ดินให้กับวัด ทำให้อาณาเขตของวัดขยายใหญ่ขึ้น เป็นศูนย์กลางของประชาชนในหมู่บ้าน อิทธิพลของคริสตจักรเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ สเปนจึงประสบผลสำเร็จในการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ยิ่งกว่าชาติอื่น ๆ ที่เข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ มีชาวพื้นเมืองนับถือศาสนาคริสต์ถึง 92 % ของประชากรทั่วประเทศ

การขยายอำนาจของฮอลันดาในหมู่เกาะอินโดนีเซีย

อาณาจักรในหมู่เกาะอินโดนีเซียก่อนหน้าการเข้ามาของตะวันตก

เมื่ออาณาจักรมัชฌปาหิตเสื่อมลง บรรดารัฐเล็ก ๆ ในหมู่เกาะอินโดนีเซียต่างก็แยกตัวเป็นอิสระ ไม่มีอาณาจักรใดที่จะก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำเหมือนอาณาจักรมัชฌปาหิตอาณาจักรเหล่านี้ต่างก็ได้ยอมรับนับถือศาสนาอิสลามและตั้งตัวเป็นอิสระต่อกัน บางครั้งก็เป็นมิตรกัน บางครั้งก็ทะเลาะกันทำสงครามกัน ไม่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทางการเมืองเป็นผลให้ต่างชาติเข้ามาแทรกแซงได้ง่าย รัฐเล็ก ๆ เหล่านี้ ได้แก่ มาละรัม (Mataram), Demak, Bantham, Macassar และAcheh หรือ Achin อาณาจักรแรกที่เริ่มมีอำนาจขึ้นหลังจากมัชฌปาหิตเสื่อมคือ เดมัค (Demak) ในเกาะชวา โดยมีสุลต่าน Raden Patah เป็นผู้สร้างอำนาจของเดมัคขึ้นในปี ค.ศ.1500-1518 โดยเหตุที่เดมัคมีพื้นที่ทางการเกษตรดีสามารถปลูกข้าวได้มากอยู่ใกล้ทะเล ทำให้เดมัคยังค้าขายได้สะดวก เมื่อมะละกาคงอยู่ใต้การยึดครองของโปรตุเกส ยิ่งทำให้เดมัคกลายเป็นรัฐที่มีความสำคัญ เพราะเป็นศูนย์กลางการค้าและข้าวปลาอาหารที่รัฐอื่นต้องพึ่งพาอาศัย นอกจากเดมัคจะเป็นศูนย์กลางของศาสนาพราหมณ์ อำนาจของเดมัคขยายไปกว้างขวางทั้งชวาภาคกลาง และชวาภาคตะวันออก ในสมัยที่สุลต่านตรังกานา (Tranggana) ปกครอง พ่อพระองค์สิ้นพระชนม์

อำนาจของเคม้คก็์ล้อมลง

ดินแดนต่อมาคือ บันทัม (Bantam) ค.ศ. 1526 ในชวากาตะวันตกในระยะแรกมีสัมพันธไมตรีอันดีกับเคม้ค ซึ่งเข้าช่วยควบคุมสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างฮินดู - พุทธกับพวกมุสลิม เมื่อสุลต่านตรังกานาแห่งเคม้คสิ้นพระชนม์สุลต่าน Sunan Gunnug - jati ได้ขยายอำนาจออกไปครอบคลุมชวากากลาง และภาคตะวันออกและยังมีอิทธิพลเหนือดินแดนสุมาตราตอนล่างทั้งทางด้านตะวันออกและตะวันตก และเป็นผู้ควบคุมการค้าพริกไทยในภูมิภาคแถบนี้ และยอมรับการติดต่อการค้ากับต่างชาติ เช่น อนุญาตให้โปรตุเกสมาตั้งสถานีการค้าที่ซุนดา กาลาปา (Sunda Kalapa) (คือ เมืองจาร์การ์ตา) อำนาจของบันทัมล้อมลง เมื่อสุลต่านสุนัน กุซง จาติ (หรือ Faletahan ตามที่โปรตุเกสขนานพระองค์ท่าน) ได้สิ้นพระชนม์ลงชวากากลางและภาคตะวันออกแยกตัวเป็นอิสระ อำนาจของบันทัมเหลือเพียงชวากาตะวันตกเกิดอาณาจักรใหม่ขึ้นในชวากากลาง คือ อาณาจักรมาละรัม ค.ศ.1613 - 1755 มีศูนย์กลางที่เมืองสุรการ์ตา (Surakarta) เป็นอาณาจักรที่ใหญ่และมีอำนาจมากในระยะที่ดัชท์เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ สุลต่านอาุง (Agung) ได้สถาปนาพระองค์เป็น Susuhunan แปลว่ากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ ซึ่งต่อมากษัตริย์ของอาณาจักรอื่นมักนิยมไปตั้งชื่อตามพระองค์อย่างกว้างขวาง ความสามารถของสุลต่านอาุง คือทำการรบขยายอำนาจของมาละรัมไปอย่างกว้างขวางครอบคลุมไปทั่วเกาะชวา ยกเว้นบันทัม พอลิ้นสมัยชูชุนาน เกิดสงครามชิงราชสมบัติกันในสมัยสุลต่านองค์ต่อมา และถือเอาดัชท์เข้าช่วยฝ่ายหนึ่งเป็นผลให้ดัชท์เข้ามามีผลประโยชน์ในมาละรัมและเกาะชวา

สำหรับรัฐภายนอกเกาะชวาที่สำคัญคือ Macassar มีคนพื้นเมืองที่เรียกว่า พวกบุกิส (Bugis) เป็นมหาอำนาจทางทะเลบนเกาะ Celebes ในศตวรรษที่ 17 โดยพวกมะละกาที่หลบหนีพวกโปรตุเกสเข้ามาอยู่สร้างความสำเร็จทางการค้าจนกลายเป็นศูนย์กลางการค้าเครื่องเทศและคุมเส้นทางการค้าเครื่องเทศระหว่างชวาและหมู่เกาะเครื่องเทศ และคุมเส้นทางการค้าเครื่องเทศระหว่างชวาและหมู่เกาะเครื่องเทศได้ นอกจากนี้มาคัสซาร์ยังเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญที่บริเวณหมู่เกาะเครื่องเทศ ต้องพึ่งข้าวจากมาคัสซาร์ทำให้มาคัสซาร์มีอำนาจทางการเมืองบริเวณหมู่เกาะเครื่องเทศ

รัฐที่สำคัญอีกรัฐหนึ่งคือ อะเจห์ (Acheh) หรือ Achin ซึ่งอยู่ตอนเหนือสุดของเกาะสุมาตรา มีอำนาจในช่องแคบมะละกาประมาณกลางศตวรรษที่ 16 เมื่อมะละกาตกอยู่ใต้การยึดครองของโปรตุเกสซึ่งทำให้อะเจห์มั่งคั่งขึ้น เพราะว่าพ่อค้าอาหรับและพ่อค้าจากกูจราฐ (Gujrat)

ย้ายมาทำการค้ากับอะเจห์เพราะไม่อยากค้าขายกับโปรตุเกส ทำให้อะเจห์กลายเป็นคู่แข่งกับมะละกาของโปรตุเกส ในการคุมเส้นทางการค้าในช่องแคบมะละกาและเป็นผู้ดำเนินการต่อต้านการขยายอำนาจของโปรตุเกสในมาลายู โดยได้รับการสนับสนุนทางด้านอาวุธจากพวกอาหรับและพวกเติร์ก ซึ่งต้องการกลับมามีผลประโยชน์ทางการค้าในยามนี้เหมือนเมื่อก่อน

ในระยะปี ค.ศ. 1607 อะเจห์มีสุลต่านที่มีความสามารถคือ อีศคานดาร์มูดา (Iskander Muda) ขยายดินแดนครอบครองสุมาตราได้เกือบทั้งหมด ทั้งยังขยายอำนาจขึ้นไปบนแหลมมาลายูได้อย่างกว้างขวาง เช่น เปร็ค ชะโฮร์ ปาหัง รวมทั้งเคดาห์อีกด้วยเมื่อสุลต่านอีศคานดาร์มูดาสิ้นพระชนม์ลง ทำให้อำนาจอะเจห์ต้องเสื่อมลง

การแทรกแซงกิจการภายในหมู่เกาะอินโดนีเซียของฮอลันดา

ดัชชั้เข้ามามีบทบาทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในคริสต์ศตวรรษที่ 16 เมื่อฟิลิปที่ 2 แห่งสเปนได้ประกาศรวมดินแดนโปรตุเกสและดินแดนตอนล่างของฮอลันดาเข้ากับสเปน เมื่อฮอลันดาตอนเหนือเกิดกบฏในปี ค.ศ. 1580 พระองค์ก็ได้ประกาศปิดเมืองท่าลิสบอนเป็นการปิดศูนย์กลางการค้าของสินค้าจากตะวันออก และทำให้กรุงอัมสเตอร์ดัมของฮอลันดาได้กลายเป็นศูนย์กลางของสินค้าตะวันออกแทน

พวกดัชชั้ก็ได้เดินทางออกสำรวจเส้นทางค้าขายระหว่างยุโรปกับตะวันออกไกล โดยอาศัยโปรตุเกส โดยมีนักเดินเรือชาวดัชชั้บางคนเคยเข้ามาร่วมเดินเรือกับโปรตุเกส ดัชชั้พยายามเข้ามาแข่งขันกับโปรตุเกสบ้าง แต่ก็ไม่สามารถจะทำได้สำเร็จเพราะกำลังทัพเรือของโปรตุเกสมีประสิทธิภาพดีกว่า เพราะฉะนั้นเมื่อพระเจ้าฟิลิปที่ 2 ประกาศปิดเมืองท่าลิสบอนของโปรตุเกส ทำให้อิทธิพลทางการค้าของโปรตุเกสในภูมิภาคแถบนี้สิ้นสุดลง ดัชชั้จึงเริ่มเดินทางมาด้วยจุดประสงค์ทางการค้าเครื่องเทศ และหาตลาดสินค้าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สำหรับดัชชั้แล้วมีความเห็นว่า ทุก ๆ ตารางนิ้วของดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นจะทำให้ดัชชั้สร้างอิทธิพลขึ้นมาได้จะทำให้ดัชชั้มีชัยชนะเหนือสเปนทั้งทางทางการค้าและการเมืองและสร้างประเทศของตนให้เป็นประเทศเอกราชที่เป็นปึกแผ่นในยุโรป ดังนั้นจึงพยายามเข้าควบคุมหมู่เกาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อาณานิคมของโปรตุเกส

ดัชชั้ได้เข้ามาตั้งสถานีการค้าแห่งแรกในหมู่เกาะอินโดนีเซียที่บันทัม (Bantam) ในเกาะชวา ในเดือนมิถุนายน ปี ค.ศ.1596 ดัชชั้ได้รับการต้อนรับอย่างดีจากผู้ปกครอง ชาวพื้นเมืองและ

พ่อค้าโปรตุเกสที่อยู่มาก่อน จากบันทึกนี้ดัตช์ได้ทำการค้ากับจาร์กาดา (Jacrata) เกาะมาทูราและ
บาหลิ เพื่อนำสินค้าเครื่องเทศมาขายในยุโรป ทำให้ดัตช์ประสบผลสำเร็จในการค้ากับหมู่เกาะ
เครื่องเทศ

ดังนั้นจึงมีการจัดตั้งสมาคมพ่อค้าชาวดัตช์ขึ้น สนับสนุนให้มีการเดินทางเข้ามาหมู่เกาะ
อินโดนีเซียโดยรวมหุ้นจากพ่อค้าชาวดัตช์เริ่มขยายอิทธิพลในหมู่เกาะเครื่องเทศเพิ่มมากขึ้น
เป็นลำดับ คือในปี ค.ศ.1600 ไปทำสัญญาเป็นพันธมิตรกับสุลต่านอัมโบย์นา (Amboyna) และบัน
ดา (Banda) ขอมให้ดัตช์ผูกขาดการค้าลูกจันทน์เทศ แลกเปลี่ยนกับการให้ดัตช์คุ้มครองทางทหาร
ในปี ค.ศ. 1602 การที่ดัตช์เข้าไปเป็นพันธมิตรกับรัฐเล็ก ๆ ในหมู่เกาะเครื่องเทศทำให้การค้าของ
ดัตช์ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว และในปีเดียวกันนี้เองดัตช์ก็สามารถขับไล่พ่อค้าโปรตุเกสออกไป
จากบันทัมได้

การจัดตั้งบริษัทอินเดียตะวันออกของฮอลันดา คือ (East India company) (Verrenging
Ostindische Compagne) ตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1602 โดยสามารถนำกำไรอย่างมหาศาลให้กับบริษัท ทำให้
บันทัมกลายเป็นศูนย์กลางการค้าที่กว้างขวางจากเปอร์เซีย อินเดีย มายังมะละกา จีน ญี่ปุ่น ดัง
นั้นดัตช์จึงดำเนินการขยายอิทธิพลไปยังหมู่เกาะเครื่องเทศ เนื่องจากดัตช์ให้ราคาสูงกว่า
โปรตุเกสสั่งซื้อเครื่องเทศได้เต็มที่ในปี ค.ศ.1605 ดัตช์ก็สามารถขับไล่โปรตุเกสออกจากอัมโบย์
นาและเตอร์เนต (ซึ่งมีกานพลูมาก) ได้สำเร็จ

คู่แข่งของดัตช์นอกจากโปรตุเกสแล้วดัตช์ยังต้องแข่งขันกับอังกฤษ ซึ่งเข้ามาเป็นมิตรกับ
สุลต่านอะเจห์ (Acheh) อะเจห์นั้นเคยเป็นมิตรกับดัตช์ ในการช่วยกันขับไล่โปรตุเกส โดยอะเจห์
หวังว่าตนจะได้ครอบครองมะละกา แต่ปรากฏว่าดัตช์กลับครอบครองมะละกาเสียเอง จึงทำให้
อะเจห์ยกทัพไปตีมะละกาบ่อย ๆ อังกฤษยังไปตั้งสถานีการค้าที่บันทัม มาคัสซาร์ และอัมโบย์นา
อังกฤษได้พยายามชักชวนให้สุลต่านในหมู่เกาะเครื่องเทศมาค้าขายกับบริษัทอินเดียตะวันออก
ของอังกฤษ อย่างไรก็ตามกองทัพเรือ V.O.C. ก็สามารถบังคับให้อังกฤษถอนตัวไปจากหมู่เกาะ
เครื่องเทศได้ ในปี ค.ศ.1628 และยึดมะละกาจากโปรตุเกสในปี ค.ศ.1641

ในระยะแรกนี้จะเห็นได้ว่า ดัตช์สนใจเฉพาะเรื่องการค้า ไม่มีจุดประสงค์ที่จะเข้าครอบ
ครองดินแดน จนปลายศตวรรษที่ 18 การที่ดัตช์พยายามใช้นโยบายผูกขาดการค้า เช่น ควบคุม
การค้าข้าวในชวา แก่นจันทร์ จากติมอร์ กานพลู และจันทร์เทศในหมู่เกาะเครื่องเทศ พริกไทย
จากบอร์เนียวและสุมาตรา การค้าอบเชยจากลังกาและทองแดงจากญี่ปุ่น ทำให้ดัตช์มีอำนาจ

และอิทธิพลมากขึ้น แต่ทำให้คนพื้นเมืองลักลอบค้าขายกับโปรตุเกส สเปน อังกฤษ และพ่อค้า
อาหรับ ขณะเดียวกันก็เกิดโจรสลัดคอยปล้นเรือสินค้าของดัตช์ ดัตช์จึงใช้นโยบายเข้าครอบครอง
ดินแดน โดยเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองภายในของดินแดนเหล่านี้ เพื่อรักษาผลประโยชน์ทางการ
ค้าของดัตช์เอง โดยเริ่มต้นที่หมู่เกาะเครื่องเทศในปี ค.ศ.1607 ได้ทำสัญญาผูกขาดกับ
Ternate ซึ่งดัตช์ได้ให้สัญญาว่าจะช่วยเตอร์เนทป้องกันการรุกรานจากศัตรูภายนอก (สเปนและ
โปรตุเกส) และศัตรูภายในคือ Tidore¹ เมื่อดัตช์ได้ที่มั่นที่เตอร์เนทแล้วก็ได้ขยายอิทธิพลใน
บริเวณนี้คือ ได้ชัยชนะ Makin ในปี 1609 และยังขยายอิทธิพลเข้าไปผูกขาดการค้าใน Amboyna
และ Banda ซึ่งเป็นของเตอร์เนท ทำให้เตอร์เนทประท้วงและทำสงครามกับฮอลันดา ฮอลันดา
ชนะได้มีอิทธิพลเหนือหมู่เกาะเครื่องเทศ การขยายอำนาจของดัตช์เองก็ยังคงงมมาคัสซาร์อยู่ใน
ฐานะที่มาคัสซาร์เป็นพวกที่รบเก่ง และเป็นมหาอำนาจทางทะเลในเกาะเซเลเบล ไม่ยอมรับรู้การ
ผูกขาดจากการค้าเครื่องเทศของดัตช์ในหมู่เกาะเครื่องเทศ ลอบทำการค้ากับเตอร์เนทและอัมโบย์
นาทำให้กระทบกระเทือนผลประโยชน์ของดัตช์ เพราะมีพ่อค้าต่างชาติเข้ามาค้าขายกับมาคัสซาร์
มาก โดยไม่ต้องง้อดัตช์ ดัตช์พยายามปราบปรามการลักลอบทำการค้า รวมทั้งหันไปเจรจากับมา
คัสซาร์เพื่อให้มาคัสซาร์ยอมรับการผูกขาด การค้าเครื่องเทศของดัตช์ในปี ค.ศ. 1633 มาคัสซาร์
เกิดกรณีพิพาทกับเตอร์เนท ดัตช์เข้าช่วยเหลือเตอร์เนท โดยอ้างว่าเป็นรัฐบาลของดัตช์ พอคิเวลานั้น
ดัตช์เองก็ติดพันสงครามกับบันทัมและโปรตุเกสจึงเจรจาสงบศึกกับมาคัสซาร์และตกลงว่าทั้ง
ดัตช์และมาคัสซาร์มีสิทธิค้าขายได้อย่างเสรีในหมู่เกาะเครื่องเทศ ต่อมากัสซาร์ต้องตกอยู่ใต้
อำนาจของดัตช์ในปี ค.ศ.1660 เพราะหมู่เกาะเครื่องเทศพากันกบฏต่อต้านดัตช์ในปี ค.ศ.1653 เนื่อง
จากดัตช์ไปสนับสนุนสุดดำนี่ ประชาชนไม่ชอบและดำเนินนโยบายผูกขาดการค้า ทำให้คนพื้น
เมืองเคืองแค้น ค้าขายกับใครไม่ได้จะถูกดัตช์ปราบปราม มาคัสซาร์ได้ให้การสนับสนุนในฐานะ
ที่มาคัสซาร์เป็นตลาดการค้าเสรีในหมู่เกาะเครื่องเทศที่บรรดาชาวเกาะเครื่องเทศที่อยู่ใต้อิทธิพล
ของดัตช์ นำสินค้ามาขาย ดัตช์จึงได้ทุ่มกำลังปราบปรามมาคัสซาร์ในปี ค.ศ. 1660 ทำให้มาคัสซาร์
หมดอำนาจ และดัตช์ได้มีอิทธิพลเหนือหมู่เกาะเครื่องเทศทั้งหมดในปี ค.ศ.1667

การขยายอำนาจของดัตช์ในมาละรัมและบันทัม ในระยะแรกดัตช์ได้เจรจาขอผูกขาดการ

¹ เล่มเดียวกัน หน้า. 14

ค้าในมาละรัม โดยมีสัญญาแลกเปลี่ยนและการช่วยเหลือการทหาร มาละรัมไม่ตกลง เพราะไม่ชอบนโยบายผูกขาดการค้าของดัตช์ สุดด่านแห่งมาละรัมคือ Susuhunan (Agung)พยายามดึงเอาการค้าเครื่องเทศมาอยู่ในมือคนพื้นเมือง ในปี ค.ศ.1629 ชูชูฮุนานแห่งมาละรัมจึงได้โจมตีปัตตาเวียซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าของดัตช์ในเกาะชวา การรบครั้งนี้ไม่มีใครแพ้ใครชนะ แต่ก็ทำให้ดัตช์เสียหายมาก เมื่อสุดด่านอาอุงหรือชูชูฮุนานสิ้นพระชนม์ลงใน ค.ศ. 1645 - 1719 เกิดการแก่งแย่งอำนาจกัน บางครั้งเป็นโอกาสให้ดัตช์เข้าแทรกแซง โดยเมื่อเกิดกรณีพิพาทขึ้นครั้งใด ดัตช์จะให้ความช่วยเหลือด้านอาวุธแก่คู่กรณี โดยมีผลประโยชน์ทางการค้าเป็นสิ่งแลกเปลี่ยน ทำให้ดัตช์ได้มีผลประโยชน์เป็นเจ้าของดินแดนในเกาะชวาหลายแห่งรวมทั้งมาละรัม ต้องตกอยู่ใต้อิทธิพลของดัตช์ แต่ดัตช์ก็ยังคงปล่อยให้คนพื้นเมืองทำการปกครองกันเองโดยดัตช์ควบคุมทางอ้อม

ส่วนในบันทัมมันั้นในระยะที่ สุดด่าน Abdul Fatah ครองในปี ค.ศ.1651 นั้น พระองค์ไม่พอพระทัยที่ดัตช์เข้ามามีอิทธิพลในเกาะชวามากเกินไป จึงหาทางที่จะถ่วงดุลอำนาจของดัตช์ด้วยการชักจูงให้พ่อค้าชาติอื่น ๆ อันมี อังกฤษ ฝรั่งเศส เดนมาร์ก ให้เข้ามาค้าขายกับบันทัม การกระทำของพระองค์ทำให้ดัตช์ไม่พอใจ จึงสนับสนุนให้มีการโค่นล้มพระองค์จนสำเร็จ ซึ่งอังกฤษสนับสนุนสุดด่านองค์เดิมโดย Abdul Kahar ซึ่งพระราชโอรสของพระองค์ ในปี 1682 ทำให้ดัตช์ได้ผลประโยชน์อย่างเต็มที่ในบันทัมอีกแห่งหนึ่ง และทำให้อังกฤษถูกขับออกจากชวา ไปตั้งสถานีการค้าที่เบนคูเลน (Bencoolen) ในเกาะสุมาตรา

การที่ดัตช์ขยายอำนาจในชวาและหมู่เกาะเครื่องเทศได้สำเร็จสิ้น เราก็จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า เป็นเพราะสภาพการเมืองภายในที่แตกแยกความสามัคคีกัน มีการกบฏ และสงครามชิงราชย์ตลอดจนถึงเอาต่างชาติเข้ามาร่วมสนับสนุน จึงทำให้ต้องตกเป็นอาณานิคมของฮอลันดาไปในที่สุด

การขยายอำนาจของฮอลันดาต้องหยุดชะงักลงไปปลายศตวรรษที่ 18 เพราะว่า บริษัทอินเดียตะวันออกของฮอลันดาล้มละลายและเลิกกิจการไปในปี ค.ศ.1790

สาเหตุภายนอกคือ เกิดการเปลี่ยนแปลงในยุโรปเนื่องจากการปฏิวัติในฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1789 ได้ดึงเอาประเทศเนเธอร์แลนด์เข้าไปเกี่ยวข้องกับสงครามในยุโรปอยู่ตลอดเวลา ทางบริษัท V.O.C. ต้องประสบกับการแข่งขันกับอังกฤษซึ่งเข้ามาทำการค้าในภูมิภาคแถบนั้นนอกจากนั้นในขณะนี้มีการแข่งขันการค้ากันมากในยุโรป ดัตช์ได้ขยายการค้าไปยังจีน ญี่ปุ่น และอินเดียแต่ไม่

ได้ผล และต้องใช้จ่ายเงินทองไปอย่างมาก รวมทั้งความสำคัญของสินค้าเครื่องเทศคณ้อยลงไป เพราะเกิดความต้องการสิ่งทองจากอินเดียและโบชจากจีนแทนที่

สาเหตุภายใน เมื่อคัทซ์ต้องแข่งขันการค้ากับต่างชาติมาก คัทซ์ก็ต้องเร่งปรับปรุงการค้าของตนในหมู่เกาะชวาอย่างเร่งรีบ เช่น ทดลองปลูกชา กาแฟ ในชวาและพยายามจัดการปลูกเครื่องเทศให้น้อยลง เช่น ให้นำปลูกเครื่องเทศไม่ให้เกิดครบครัน 5 ต้น ใครปลูกมากกว่านั้นจะถูกกำจัด นอกจากนี่พยายามที่จะทำลายสินค้าส่วนเกินเพื่อที่จะรักษาราคาและเข้มงวดกับนโยบายผูกขาดการค้า ทำให้คนพื้นเมืองไม่พอใจ ลักลอบขายสินค้าและเป็นโจรสลัด จนคัทซ์ต้องใช้มาตรการปราบอย่างรุนแรง ต้องใช้จ่ายเงินทองในการปราบปรามมาก การผูกขาดการค้าเครื่องเทศ กาแฟ และน้ำตาลของฮอลันดาทำให้อังกฤษ และฝรั่งเศส หันมาส่งเสริมคนพื้นเมืองในอาณานิคมของตนปลูกขายแข่งกับฮอลันดา ทำให้รายได้ของฮอลันดาตกลงไป สาเหตุภายในอีกอันหนึ่งก็คือ การคอร์รัปชันในวงราชการของบริษัท V.O.C เนื่องจากข้าราชการของบริษัทได้รับเงินเดือนน้อย ก็มีการกินสินบนแอบค้าหารายได้ส่วนตัว และโกงบริษัทด้วยการซื้อสินค้าจากคนพื้นเมืองถูก ๆ แต่เบิกจากบริษัทแพงกว่าราคาซื้อ ทำให้ฐานะทางการเงินของบริษัททรุดลงและยังบริษัทต้องการรักษาหน้าด้วยการจ่ายเงินปันผลหุ้นส่วนมาก ยิ่งทำให้บริษัทล่มจมลงจนล้มละลายไป รัฐบาลฮอลันดาต้องเข้ามาดำเนินการค้าเอง โดยแต่งตั้งให้ H.W. Daendels เข้ามาเป็นข้าหลวงใหญ่ทำการปกครองอาณานิคมของฮอลันดา คาเอนเดลพยายามที่จะปฏิรูปการปกครองที่ชวา โดยใช้กฎหมายปกครองตามแบบฮอลันดา แต่เข้ามาปกครองไม่นานก็เกิดสงครามไปเสียในยุโรป ในปี ค.ศ.1780 ทำให้คัทซ์ตกอยู่ใต้อิทธิพลของฝรั่งเศสรวมทั้งมะละกา อังกฤษจึงเข้ายึดครองหมู่เกาะอินโดนีเซียของฮอลันดา เพื่อตัดกำลังฝรั่งเศส ⁽¹⁾ เพราะในภูมิภาคแถบนี้มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ในระยะปี ค.ศ. 1811 - 1816 ชวาจึงตกเป็นของอังกฤษ ภายใต้การดูแลของ Sir Thoman Stamford Raffles ช่วงระยะหนึ่ง พอหลังสงครามไปเสีย อังกฤษ ก็คืนชวาให้ฮอลันดาตามเดิม เพื่อกันอิทธิพลของฝรั่งเศสหลังจากที่ฮอลันดาเข้ามาปกครองตามเดิม อิทธิพลและเกียรติภูมิของฮอลันดาคณ้อยลงไปมาก เพราะ Raffles ได้วางนโยบายการปกครองดีกว่าฮอลันดา เช่น เลิกการผูกขาดการค้า และเลิกบังคับประชาชนในการเพาะปลูก เป็นต้น เมื่อ

¹ เนื่องจาก Napoleon bonaparte แห่งฝรั่งเศสจัดการปลดกษัตริย์เนเธอร์แลนด์ คือพระเจ้า

วิลเลียมที่ 5 ออกจากตำแหน่งพระองค์เสด็จลี้ภัยไปอยู่อังกฤษ และมอบกิจการค้าขายบางหมู่เกาะอินเดียตะวันออกให้อังกฤษดูแล ในปี ค.ศ.1811 อังกฤษจึงเข้ายึดครองเกาะชวาได้

ฮอลันดากลับเข้ามาในปี ค.ศ.1816 จึงประสบกับการต่อต้านของคนพื้นเมือง ฮอลันดาจึงต้องเข้าปกครองหมู่เกาะอินโดนีเซียโดยตรง และใช้กำลังทหารเข้ายึดครองจนทำให้เกิดสงครามขึ้นทั่วไปคือ

สงครามชวา คือปัญหาการตีบราชสมบัติในชวา เนื่องจากฮอลันดาไม่ยอมรับสัญญาระหว่างอังกฤษ และ Diponegoro ในการขึ้นครองราชย์ในชวาและคัทซ์ไปสนับสนุน Amangkurat ที่ 5 ขึ้นเป็นสุลต่านในปี ค.ศ. 1822 Diponegoro จึงทำการกบฏโดยใช้ชื่ออ้างทางศาสนาว่า รัฐบาลฮอลันดาตัดถนนผ่านสุสานของคนพื้นเมืองทำให้ประชาชนซึ่งนิยมในตัว Diponegoro ให้ความร่วมมือในการกบฏ นอกจากนั้นเนื่องมาจากนโยบายทางเศรษฐกิจของข้าหลวงฮอลันดา คือ Van der Capellon ได้ออกคำสั่งห้ามคนพื้นเมืองให้ชาวต่างชาติเช่าที่ดิน ป้องกันมิให้ชาวยุโรปชาติอื่นมาทำการเพาะปลูกแข่งกับคัทซ์ ทำให้ชาวยุโรปพากันเลิกเช่าที่ดิน คนพื้นเมืองขาดรายได้และยังเรียกเก็บภาษีที่ดินสูง คนพื้นเมืองจึงเดือดร้อน การกบฏครั้งนี้มีประชาชนให้ความร่วมมือมาก แต่ก็ต้องพ่ายแพ้แก่คัทซ์ คัทซ์เองก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการทำสงครามมาก

ในปลายศตวรรษที่ 19 นี้เอง คัทซ์ก็ได้เข้าไปมีอำนาจครอบครองดินแดนในหมู่เกาะอินโดนีเซียที่เหลือจนเกือบหมด เนื่องจากความต้องการขยายการเพาะปลูก และอังกฤษได้ไม่มีผลประโยชน์ในบอร์เนียวเหนือน้ำโดย Sir James Brooke ซึ่งได้รับความไว้วางใจจากสุลต่านแห่งบรูไน ดังนั้นจากปี 1846 - 1870 คัทซ์ ก็ค่อย ๆ ขยายอำนาจทางการเมืองเข้าครอบครองตั้งแต่ทางตะวันออกและทางใต้ของเกาะกาลิมันตัน (Kalimantan) หรือบอร์เนียว (Borneo) บาหลี (Bali) และ Sulawesi หรือ Celebes ถึงตอนใต้และตอนกลางของเกาะสุมาตราอย่างไรก็ตาม การปราบ Acheh ก็ได้ทำหลังสุดจากปี 1873 - 1908 (ซึ่งระหว่างเวลานี้คัทซ์ก็สามารถปราบปรามกบฏในบาหลีได้อย่างราบคาบ) เพราะอะเจห์นั้นเป็นรัฐที่มีอำนาจในตอนเหนือสุดของเกาะสุมาตราและคอยโจมตีปล้นเรือสินค้าของชาวยุโรปที่ผ่านช่องแคบมะละกา ทั้งอังกฤษและคัทซ์ก็ไม่เคยคิดมาก่อนว่าอะเจห์จะได้รับความช่วยเหลือจากกลุ่มอิสลาม (pan Islam Movements)¹ จากอาณาจักรออตโตมานของตุรกี ซึ่งสนับสนุนให้อะเจห์โจมตีมลายูของอังกฤษ และจัดขบวนการขยายอำนาจของคัทซ์เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้อังกฤษต้องทำสัญญากับคัทซ์เรื่องการแบ่งเขตอิทธิพลในปี ค.ศ. 1824 คัทซ์ได้ทำสงครามกับอะเจห์ตั้งแต่ปี 1873 - 1818 จึงสงบราบคาบทำให้คัทซ์ได้มีอำนาจอย่างเด็ดขาดในหมู่เกาะอินโดนีเซีย

การขยายอำนาจของอังกฤษในมลายู

แหลมมลายูก่อนหน้าการเข้ามาของอังกฤษ

แหลมมลายูในระบะคริสศตวรรษที่ 16 แบ่งแยกเป็นรัฐเล็ก ๆ ซึ่งได้รับอิทธิพลของศาสนาอิสลาม และตกอยู่ใต้อิทธิพลของอาณาจักรในอินโดนีเซีย ต่อมาเมื่ออาณาจักรมัชฌปาหิตเสื่อมก็แยกออกเป็นรัฐอิสระ และเมื่อมะละกาตกเป็นของโปรตุเกส สุลต่านมาห์มุด (Mahumud) แห่งมะละกาได้หนีไปอยู่ที่ยะโฮร์ และสิ้นพระชนม์ ในปี ค.ศ. 1528 โอรส คืออลาอูดดิน ได้จัดตั้งศูนย์กลางการปกครองขึ้นที่ยะโฮร์ (Johore) มีศูนย์กลางที่เกาะบิงดัง (Bintang) ในหมู่เกาะ Riau และพยายามที่จะช่วงชิงมะละกาจากโปรตุเกส แต่ไม่สำเร็จ พระราชโอรสอีกองค์หนึ่งของสุลต่านมาห์มุด ก็ได้ไปปกครองเปรัก ในปลายคริสศตวรรษที่ 16 จึงมี 4 รัฐที่มีอำนาจในแหลมมลายู นอกจากมะละกา คือ เปรัก ยะโฮร์ และอะเจห์ ซึ่งต่างก็แย่งชิงความเป็นใหญ่กันในแหลมมลายู ในปี ค.ศ. 1564 อะเจห์ยกทัพบุกยะโฮร์จับตัวสุลต่านอลาอูดดินไปขังที่สุมาตรา ทำให้ยะโฮร์หันไปเป็นมิตรกับมะละกา เพื่อรบกับอะเจห์ ต่อมาในปี ค.ศ. 1607 อะเจห์มีสุลต่านที่มีความสามารถมาก คือ Iskandar Muda ได้ขยายอิทธิพลไปครอบครองดินแดนบนแหลมมลายูได้อย่างกว้างขวาง เช่น เปรัก ยะโฮร์ ปาหัง เคนดาห์ แต่ไม่สามารถทำลายอำนาจของโปรตุเกสที่มะละกาได้ จนกระทั่งสุลต่าน Iskandar Muda สิ้นพระชนม์ รัฐในแหลมมลายูก็เป็นอิสระอีกครั้งหนึ่ง

ในระบะนี้เองคัทซ์ ได้เข้ามาขยายอิทธิพลทางการค้า และสามารถยึดมะละกาจากโปรตุเกสได้ในปี ค.ศ. 1641 ด้วยความช่วยเหลือจากยะโฮร์ ด้วยยะโฮร์หวังจะได้ครอบครองมะละกาตามเดิม แต่ปรากฏว่า คัทซ์กลับครองแทนทำให้ยะโฮร์เลิกเป็นมิตรกับคัทซ์ ต่อมาคัทซ์ได้เข้าแทรกแซงทางการเมืองยะโฮร์ เนื่องจากการแก่งแย่งแข่งดีกันในยะโฮร์เอง คือในระบะปี ค.ศ. 1670 ยะโฮร์ได้ทำสงครามกับ Jambi ซึ่งยะโฮร์เป็นฝ่ายแพ้ ทำให้ยะโฮร์ไปขอความช่วยเหลือจากพวก นูกิส ซึ่งพวกนี้มีความสามารถในการรบ เมื่อได้พวกนูกิสมาช่วย ทำให้ยะโฮร์ได้ชัยชนะพวก Jambi และยอมให้พวกนูกิสเข้ารับราชการด้วย นานวันเข้า พวกนูกิสก็มีอำนาจทางการเมืองเพิ่มขึ้นทุกทีจนกระทั่งมีอิทธิพลเหนือสุลต่านยะโฮร์ แล้วขยายอำนาจเข้าไปในแหลมมลายู ทำให้พวกนูกิสเข้าไปมีอิทธิพลในรัฐต่าง ๆ เช่น เปรัก สลังงอ เคนดาห์ เป็นต้น การขยายอำนาจของพวกนูกิสนี้ แม้จะกระทำในนามของยะโฮร์เป็นส่วนใหญ่ ก็ยังทำให้สุลต่านสุไลมาน แห่งยะโฮร์ไม่พอใจ รวมทั้งรัฐในแหลมมลายู ส่วนใหญ่ไม่พอใจการขยายอำนาจของพวกนูกิส สุลต่านสุไลมาน

แห่งยะโฮร์จึงได้โอกาสที่จะขับไล่พวกภูเกิสออกจากยะโฮร์ ด้วยการสนับสนุนของรัฐในแหลมมลายู และหันไปขอความช่วยเหลือจากดัชต์ เพื่อให้ปราบปรามพวกภูเกิส โดยทำสัญญาแลกเปลี่ยนทางการค้าและการทหารว่า

1. ดัชต์จะช่วยปราบปรามพวกภูเกิสในยะโฮร์
2. ยะโฮร์ยอมให้ดัชต์เป็นผู้ผูกขาดการค้าในยะโฮร์
3. ยะโฮร์จะยก Siak ให้เป็นการตอบแทน

หลังจากนั้นดัชต์ก็ไปช่วยยะโฮร์ปราบพวกภูเกิส โดยดัชต์ไม่ได้ทำเพื่อยะโฮร์แต่อย่างใด แต่ทำเพื่อผลประโยชน์ของบริษัท V.O.C. เอง คือ ในระยะแรกที่เข้าไปปราบพวกภูเกิสในยะโฮร์ก็บุกเข้าโจมตีภูเกิสโดยไม่ปราบให้ราบคาบ ทำให้พวกภูเกิสรวมตัวกันแก้แค้นยะโฮร์ เมื่อยะโฮร์อยู่ในฐานะลำบาก ดัชต์ก็ขอสัญญาแลกเปลี่ยนอีก สุดตั้นแห่งยะโฮร์ก็จำใจต้องทำสัญญาในปี ค.ศ. 1754 คือ

1. ดัชต์จะช่วยรบต่อไปจนกว่าจะปราบพวกภูเกิสหมด
2. ยะโฮร์ยอมให้ดัชต์เป็นผู้ผูกขาดการค้าสินุกในสลังงอ และเกาะลังกา
3. เรือสินค้าของดัชต์จะต้องไม่เสียภาษีการค้าในแหลมมลายูทั้งหมด

จากข้อ 1. นี้ทำให้ดัชต์ไม่รีบร้อนที่จะปราบพวกภูเกิสเท่าใดนัก ดัชต์จะได้เข้าไปมีผลประโยชน์ในยะโฮร์ และแหลมมลายูอย่างเต็มที่ ทำให้สงครามระหว่างพวกภูเกิสกับดัชต์ยืดเยื้ออย่างไรก็ตามดัชต์ก็สามารถปราบพวกภูเกิสได้อย่างราบคาบ ในปี ค.ศ.1784 และในปีเดียวกันนี้เองดัชต์ก็บุกเข้ายึดยะโฮร์เสียด้วย (ศูนย์กลางของยะโฮร์คือเกาะ (Riau) ทำให้คนพื้นเมืองรวมตัวกันต่อต้านดัชต์ โดยมีรัฐสลังงอเป็นผู้นำ

การขยายอำนาจของอังกฤษแทนที่ดัชต์ในแหลมมลายู (ค.ศ.1786 - 1824)

อังกฤษได้สนใจที่จะเข้ามามีผลประโยชน์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในคริสต์ศตวรรษที่ 16 ขณะที่บริษัทอินเดียตะวันออกของฮอลันดา กำลังขยายอิทธิพล ทำลายอำนาจของโปรตุเกสในภูมิภาคแถบนี้ ทางด้านอังกฤษ ก็ได้มีการจัดตั้งบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษ มีศูนย์กลางทางภาคตะวันตกของอินเดียได้สำเร็จ โดยขจัดคู่แข่งคือโปรตุเกส และการต่อต้านของชาวอินเดียได้ในปี ค.ศ.1613 เรือของพ่อค้าอังกฤษก็ได้บรรทุกสินค้า พวกผ้า และฝิ่น เข้าไปตามดินแดนต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเข้าไปในหมู่เกาะเครื่องเทศ ทำให้ขัดแย้งกับดัชต์ ซึ่งกำลังผูก

ขาดการค้าในแถบนี้ และนำไปสู่การประหารหมู่ชาวอังกฤษที่ อัมโบย์นาในปี 1623 ทำให้อังกฤษถอนตัวออกไปจากการค้าโดยตรงกับหมู่เกาะเครื่องเทศ เพื่อความปลอดภัยของอังกฤษเอง แต่ก็ยังคงมีการค้าประปรายในแถบนี้

ต่อมาบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษสามารถจัดคู่แข่งชันชาวยุโรปอื่น ๆ ในอินเดียได้ และขยายอิทธิพลในการเอาดินแดนในอินเดียเป็นอาณานิคม บริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษสนใจในการลงทุนทางการค้าและขยายตลาดการค้า อังกฤษก็เหมือนกับดัตช์ คือพยายามขจัดคู่แข่งโปรตุเกสและอาหรับ โดยซื้อฝิ่นจากตะวันออกกลาง มาขายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และจีน และนำสินค้าจากจีนมาขายในยุโรป ทำให้มีการปลูกฝิ่นในอินเดีย อังกฤษก็นำฝิ่นในอินเดีย สินค้าผ้าจากอินเดีย และสินค้าอื่น ๆ ออกหาตลาดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต่อมาดัตช์ต้องเลิกผูกขาดการค้าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากดัตช์ต้องสูญเสียกองทัพเรือไปมากในการช่วยทำสงครามปฏิวัติอเมริกา การค้าของดัตช์ในอินเดียก็ล้มเหลว อังกฤษและดัตช์ ได้ทำสนธิสัญญาปารีสในปี 1784 โดยดัตช์เลิกผูกขาดการค้าในคาบสมุทรมลายู อังกฤษจึงกลายเป็นผู้นำ ในการค้าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

อังกฤษมีความจำเป็นต้องขยายการค้าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะการค้าของอังกฤษในอินเดียตกต่ำลง และต้องการกันอิทธิพลของฝรั่งเศสออกไปจากในภูมิภาคแถบนี้ นอกจากนั้นอังกฤษยังต้องการเปิดตลาดการค้าในจีน เพื่อนำสินค้าจากจีนไปสู่ยุโรป และนำผลผลิตทางอุตสาหกรรมไปขายให้กับจีนด้วย ดังนั้นอังกฤษจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องยึดครองดินแดนบางส่วนทางแหลมมลายู อันเป็นเส้นทางผ่านไปจีนให้ได้

ในปี 1781 อังกฤษได้เช่าเกาะปีนังจากสุลต่านไทรบุรี โดยกัปตันเรืออังกฤษคือ Francis Light ได้พิจารณาว่าเกาะปีนังเป็นแหล่งที่เหมาะสมที่จะเป็นสถานีการค้า ในภูมิภาคแถบนี้ และเนื่องจากอังกฤษต้องทำสงครามปฏิวัติอเมริกา ทำให้กองทัพเรือของอังกฤษในภูมิภาคแถบนี้ถูกทางฝ่ายอเมริการบกวมนมาก รัฐบาลอังกฤษจึงทำตามข้อเสนอของ ฟรานซิส ไลท์ โดยเช่าเกาะปีนัง และจัดตั้งกองกำลังของอังกฤษขึ้นที่นี้ สุลต่านไทรบุรี ได้ยกเกาะปีนังให้อังกฤษเช่าเพราะต้องการให้อังกฤษช่วยทหานอำนาจของไทย ต่อมาในปี 1785 ไทรบุรีถูกทัพไทยบุกเข้ายึดครองได้สำเร็จ โดยอังกฤษที่ปีนังไม่ได้ให้ความช่วยเหลือแต่อย่างใด ทำให้สุลต่านไทรบุรีโกรธอังกฤษ และพยายามหันไปขอความร่วมมือจากสุลต่านมาเลย์องค์อื่น ช่วยกันขับไล่อังกฤษ ทำให้เกิดสงครามขึ้นระหว่างอังกฤษกับมาเลย์ ในปี ค.ศ. 1802 ไทรบุรีผู้อังกฤษไม่ได้ ต้องยอมให้อังกฤษเช่าฝั่งตรง

ข้ามกับเกาะปีนัง คือ มณฑล Wellesley เพื่อเป็นแหล่งผลิตอาหารให้ปีนังตลอดจนควบคุมอ่าวปีนัง อังกฤษได้ใช้ปีนังเป็นฐานทัพในการขจัดอิทธิพลของดัชช์ในช่องแคบมะละกา

การยึดสิงคโปร์ของอังกฤษ

ในขณะที่เวทีกันนี้เองยุโรปกำลังประสบปัญหาการเมือง อันสืบเนื่องมาจากการปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศสในปี 1789 และนำไปสู่สงครามนโปเลียนในระยะเวลาต่อมา เมื่อดัชช์ต้องตกอยู่ใต้อิทธิพลของฝรั่งเศส และพระเจ้าวิลเลียมที่ 5 แห่งเนเธอร์แลนด์ เสด็จหนีไปอยู่อังกฤษ และมอบกิจการในหมู่เกาะอินเดียตะวันออกให้อังกฤษดูแลแทน อังกฤษซึ่งได้โอกาสยึดมะละกาในปี ค.ศ. 1795 จากนั้นก็เข้ายึดในหมู่เกาะเครื่องเทศ และเกาะชวาในปี ค.ศ. 1811 - 1816 ภายใต้การควบคุมของ Sir Thomas Stamford Raffles เมื่อฝรั่งเศสแพ้สงคราม อังกฤษก็คืนชวาและมะละกาให้ดัชช์ตามเดิม เพื่อถ่วงดุลอำนาจของฝรั่งเศสในยุโรป Raffles มีความเสียดายในชวามาก เพราะเขาได้ปูพื้นฐานการปกครองของอังกฤษไว้ในชวามาก แรฟเฟิล ซึ่งยังไม่ออกไปจากหมู่เกาะอินโดนีเซีย โดยไปตั้งป้อมอยู่ในสุมาตราแทน ขณะที่อยู่ในสุมาตรา แรฟเฟิลเล็งเห็นความสำคัญของสิงคโปร์ว่าเป็นแหล่งที่เหมาะสมจะเป็นศูนย์กลางการค้าในย่านนี้ เขาจึงเข้าไปขอเช่าสิงคโปร์ ซึ่งเวลานั้นสิงคโปร์เป็นหมู่บ้านเล็ก อยู่ในความควบคุมดูแลของหัวหน้าหมู่บ้าน และเป็นหมู่บ้าน ที่เป็นดินแดนของยะโฮร์ สุลต่าน Rahman แห่งยะโฮร์เวลานั้นไปอยู่ที่เกาะ Riau ซึ่งเป็นของดัชช์ ดังนั้นการจะทำสัญญาเช่าจากสุลต่านยะโฮร์อาจจะถูกดัชช์ขัดขวางได้ แรฟเฟิลจึงอุปโหลกสุลต่านขึ้นมาใหม่ คือ สุลต่าน ฮุสเซน (Hussein) พี่ชายของสุลต่านราห์มาน ขึ้นเป็นสุลต่านที่สิงคโปร์ แล้วรวบรวมทำสัญญาเช่าจากสุลต่านฮุสเซน ทำให้สิงคโปร์เป็นของอังกฤษในปี ค.ศ. 1819 การกระทำของแรฟเฟิล มีผู้ไม่พอใจหลายฝ่าย คือ ดัชช์กลัวว่าอังกฤษจะขยายอิทธิพลเข้ามาในหมู่เกาะอินเดียตะวันออกของตน จึงทำการประท้วงต่ออังกฤษทางบริษัทอินเดียตะวันออกไม่ต้องการรับผิดชอบดินแดนเพิ่มตลอดจนข้าราชการอังกฤษที่ปีนังก็คัดค้าน เพราะกลัวว่าสิงคโปร์จะมีความสำคัญแข่งกับปีนัง พวกกันบีบบังคับให้เขาทิ้งสิงคโปร์แต่แรฟเฟิลไม่ยอมทิ้ง และพยายามชี้แจงให้ข้าราชการอังกฤษเข้าใจถึงประโยชน์ต่าง ๆ ที่อังกฤษจะได้รับในระยะยาวในฐานะเมืองผ่านของสินค้า ลอร์ดเฮสติงส์ (Lord Hasting) ผู้สำเร็จราชการอังกฤษที่อินเดียเห็นด้วยกับแรฟเฟิล เพราะปีนังอยู่ไกลเกินไปเป็นอ่าวจอดเรือที่ดี แต่ยากแก่การควบคุมเพราะโจรสลัดชุกชุม นอกจากนั้น

สิงคโปร์อยู่ในเส้นทางผ่านที่จะไปจีน อินเดียเพราะอยู่ปลายสุดของคาบสมุทรมาลายู สามารถทราบความเคลื่อนไหวในคาบสมุทรมาลายู และหมู่เกาะอินเดียตะวันออกของดัตช์จะทำให้อังกฤษค้าขายได้อย่างเสรี แรฟเฟิลได้สร้างสิงคโปร์ให้เป็นเมืองท่าเสรีทางการค้า ทำให้สิงคโปร์เจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว อังกฤษยังได้นำกุลิจินเข้ามาทำงานในสิงคโปร์ เป็นจำนวนมากนานวันเข้า ชาวจีนที่เข้ามาทำงานและเข้ามาลงทุนทำการค้าในสิงคโปร์มากขึ้นทุกที จนเป็นประชากรส่วนใหญ่ของสิงคโปร์ไป

ความรุ่งเรืองทางการค้าของสิงคโปร์ ทำลายความหวังของดัตช์ ที่จะเข้ามาผูกขาดการค้าในช่องแคบมะละกาใหม่ ในปี ค.ศ.1824 ดัตช์และอังกฤษได้ตกลงทำสัญญากัน คือ Anglo - Dutch Treaty ซึ่งจำกัดอำนาจของดัตช์แต่หมู่เกาะอินโดนีเซีย และดัตช์ยอมยกมะละกาให้อังกฤษ โดยแลกเปลี่ยนกับสถานีการค้าของอังกฤษในเกาะสุมาตรา คือ เบงกอล (Bencoolen) และต่างฝ่ายต่างสัญญาว่าจะไม่ละเมิดเขตอิทธิพลซึ่งกันและกัน.

การขยายอำนาจของอังกฤษในพม่า

สภาพการเมืองของพม่าก่อนหน้าการเข้ามาของอังกฤษ

พม่าในระบอบศตวรรษที่ 16 ได้รวมประเทศเป็นปึกแผ่นในสมัยราชวงศ์ตองอู โดยพระเจ้าเมงคยิโน (Minkyinyo)¹ เริ่มรวบรวมอำนาจของตองอูขึ้นแทนที่พวกไทใหญ่ ในระยะ 1486 - 1531 และพระราชโอรสที่มีความสามารถที่ทรงพระนามว่า พระเจ้าตะเบงชเวตี้ ได้ขยายอำนาจของราชวงศ์ตองอู ควบคุมหัวเมืองไว้ได้ เช่น เมืองแปร พะโค ยะไข่ และได้เมืองหงสาวดี ซึ่งเป็นศูนย์กลางการปกครองของพวกมอญ ทำให้พระเจ้าตะเบงชเวตี้ย้ายเมืองหลวงมาอยู่ที่หงสาวดี เพื่อปกครองพวกมอญทั้งหมดให้อยู่ใต้อำนาจ นอกจากนั้นตองอูยังเป็นดินแดนที่แห้งแล้ง ไม่มีทางออกแม่น้ำอิระวดีหรือทะเล ส่วนหงสาวดีนั้นอุดมสมบูรณ์ ทั้งยังติดต่อกับค้าขายกับต่างประเทศทางทะเลได้อีก การขยายอำนาจของพระเจ้าตะเบงชเวตี้ในหัวเมืองมอญ ซึ่งมีเขตดินแดนติดต่อกับไทยนั้นทำให้เกิดการขัดแย้งกับไทยขึ้นคือ ในปี ค.ศ.1547 พระเจ้าตะเบงชเวตี้ยกทัพมาตีไทยสมัยอยุธยา ซึ่งตรงกับสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ สงครามครั้งนั้นพม่าตีไทยไม่สำเร็จ และเกิดวีรสตรีไทยในการรบกับพม่าครั้งนี้ คือ สมเด็จพระศรีสุริเยทัย หลังจากที่พระเจ้า

¹ หม่องทินอ่อง แต่ง เพชร ภูมิคร ผู้แปล, หน้า. 66

ตะเบงชเวตี้ได้รับกับไทยกลับไปแล้วก็ปล่อยปลະเลขเรื่องการขยายอำนาจ และเรื่องบ้านเมือง ทรงมีพระสหายเป็นชาวโปรตุเกส (ในสมัยนี้ชาวโปรตุเกสเข้ามาค้าขายมาก) ปล่อยภาระการบริหารราชการบ้านเมืองให้กับพี่เขย คือ บุเรงนอง จนกระทั่งเมื่อพระเจ้าตะเบงชเวตี้ถูกลอบปลงพระชนม์ในปี ค.ศ 1551 โดยพวกมอญ เหตุการณ์ทางการเมืองวุ่นวายชั่วระยะหนึ่ง เนื่องจากพวกมอญพยายามแยกตัวเป็นอิสระ แต่บุเรงนองก็สามารถปราบได้ และได้รับอัญเชิญขึ้นเป็นกษัตริย์แห่งราชวงศ์ตองอองค์ต่อมา

ประเทศพม่าในสมัยบุเรงนอง มีอิทธิพลแผ่ขยายไปกว้างขวางมากกว่าในสมัยพระเจ้าตะเบงชเวตี้ ทรงสามารถปราบพวกไทยใหญ่ที่เมืองอังวะ (Ava) ได้ในปี ค.ศ.1555 และตีเมืองเชียงใหม่และหลวงพระบางได้ ต่อจากนั้นบุเรงนองได้ยกกองทัพมาตีไทยในปี ค.ศ.1563 ได้สำเร็จในปี ค.ศ.1569 ลี้สมเด็จพระนเรศวรมหาราชไทยก็เป็นอิสระ และกษัตริย์ผู้ครองพม่าต่อมาไม่มีความสามารถเท่า ทำให้ดินแดนที่เคยตกอยู่ใต้อาณาจักรของพม่าพากันตั้งตัวเป็นอิสระ เช่น พวกมอญ และพวกไทยใหญ่ เป็นต้น กษัตริย์ราชวงศ์ตองอองต้องย้ายศูนย์กลางการปกครองไปอยู่ที่อังวะ การเมืองภายในก็มักไม่ปกติสุข พวกขุนนางมีอำนาจเหนือกษัตริย์ และยังคงคอยป้องกันการรุกรานจากศัตรูภายนอก คือ จีนทางตอนเหนือซึ่งอยู่ในสมัยราชวงศ์แมนจูได้ติดตามมาตีพม่าราชวงศ์หมิงที่ลี้ภัยมาอยู่ในดินแดนพม่าเสมอ กลายเป็นปัญหาทางการเมืองที่กษัตริย์ราชวงศ์ตองอองไม่สามารถแก้ไขได้ ความอ่อนแอของกษัตริย์พม่า ทำให้พวกมอญก่อกบฏครั้งใหญ่ขึ้นมา ในปี ค.ศ. 1741 พวกมอญสามารถยึดพม่าตอนล่างไว้ได้ทั้งหมด โดยความช่วยเหลือของฝรั่งเศส และยังขึ้นไปตีอังวะแตกพ่ายในปี ค.ศ. 1752 ทำให้ราชวงศ์ตองอองสิ้นสุดลง

พม่าเริ่มมารวมตัวกันได้ใหม่ในสมัยราชวงศ์อลองพญา (Alaungpya) ค.ศ. 1753 - 1885 หรือราชวงศ์ตองบอง โดยมีชาวบ้านธรรมดาคนหนึ่งชื่อ หม่อง อองใจยะ เป็นหัวหน้าตำบลนุตโซโม (Shvebo) ได้รวบรวมสมัครพรรคพวกต่อต้านมอญ เมื่อกรุงอังวะแตก ได้รับชัยชนะต่อพวกมอญหลายครั้ง จึงสถาปนาตัวเองขึ้นเป็นกษัตริย์พม่า ทรงพระนามว่าพระเจ้าอลองพญา มีความหมายว่า “พระโพธิสัตว์” มีชาวพม่าเข้ามาสวามิภักดิ์เป็นจำนวนมาก ซึ่งได้รวบรวมพม่าให้เป็นปึกแผ่นอีกครั้งหนึ่ง

จะเห็นได้ว่า พม่านั้นเป็นประเทศที่หาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในประเทศไม่ค่อยได้ เนื่องจากประชากรที่อยู่ในประเทศพม่าประกอบด้วยชนหลายเชื้อชาติ แต่ละชาติก็ถือว่าตนเป็นชาติเก่าแก่ มีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของตนเอง ตลอดจนเป็นเจ้าของดินแดนใน

ภูมิภาคแถบนี้ ส่วนทางด้านพม่า นั้นมักจะถือว่าเป็นภาระหน้าที่ของคนในการที่จะรวมชาติต่าง ๆ ในภูมิภาคแถบนี้ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายใต้การนำของชนชาติพม่า เพราะฉะนั้นพม่าจึงมักจะขยายอิทธิพลเหนือชนชาติต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา และชนชาติต่าง ๆ นั้นหากพม่ามีภัยที่เข้มแข็ง ก็จำเป็นต้องยอมอยู่ใต้อำนาจ แต่ถ้าเมื่อใดที่ภัยที่พม่าอ่อนแอ ก็แยกตัวเป็นอิสระ จึงทำให้ดินแดนแถบนี้หาความสงบไม่ค่อยได้ มักจะเกิดสงครามอยู่ตลอดเวลา ประชาชนเคยชินต่อการเปลี่ยนผู้นำเป็นชนชาติต่าง ๆ เช่น ไทยใหญ่และมอญ ต่างก็เคยขยายอิทธิพลเหนือชนชาติพม่า นอกจากนั้นแม้แต่ในราชสำนักของพม่าเองก็มักเกิดการแย่งอำนาจกันเอง ดังนั้นในระยะที่ตะวันตกกำลังขยายอิทธิพลทางการค้า ซึ่งไม่เป็นการยากที่จะเข้าแทรกแซงการเมืองภายในของพม่า

ชัยชนะของอังกฤษในพม่า ค.ศ.1824 - 1885

อังกฤษมีความสนใจพม่าเนื่องจากต้องการรักษาผลประโยชน์ของบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษในแคว้นเบงกอลที่อยู่ติดกับชายแดนประเทศพม่า โดยอังกฤษกลัวว่าการทำสงครามภายในประเทศพม่าระหว่างมอญ, พม่า, และไทยใหญ่นั้น จะมีผลกระทบต่อจนถึงเขตแดนของอังกฤษ

บริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษนั้น ได้เข้ามาตั้งสถานีการค้าที่สิริเรียม ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1769 และเปิดการค้ากับเมืองร่างกุ้ง แต่การค้าของอังกฤษในระยะแรกนี้ไม่ประสบผลสำเร็จมากนัก เพราะฝรั่งเศสเข้ามาแข่งขันการค้ากับอังกฤษในพม่า เข้ามาสนับสนุนกบฏของพวกมอญในพม่า อังกฤษสนใจในประโยชน์ทางการค้าในอินเดียมากกว่า จึงทุ่มเทกำลังขยายอิทธิพลในอินเดียมาในสมัยพระเจ้าอลองพญา อังกฤษเข้ามาตั้งสถานีการค้าที่แหลมนิเกรส ส่วนฝรั่งเศสได้ให้การปรึกษาทางการทหารแก่พวกมอญ ทางพระเจ้าอลองพญาได้หันไปขอซื้ออาวุธจากอังกฤษ เพื่อแลกเปลี่ยนกับสิทธิทางการค้า อังกฤษก็ไม่สนใจ เพราะต้องเตรียมอาวุธไว้สู้รบกับฝรั่งเศสในอินเดีย และอังกฤษเองมีความเห็นอกเห็นใจพวกมอญมากกว่า เพราะมอญคุมการค้าทางด้านชายทะเล เคยติดต่อกับขายกันมานาน อังกฤษจึงไม่เต็มใจที่จะขายอาวุธให้กับพม่ามาปราบพวกมอญ ในสมัยพระเจ้าอลองพญานี้พระองค์พยายามที่จะส่งเสริมความมั่นคงของอาณาจักร เนื่องจากกรณีกระทบกระทั่งกับจีนในสมัยราชวงศ์แมนจู ทางชายแดนตอนเหนือของประเทศพม่าทำให้พระองค์ขยายอำนาจไปยังดินแดนใกล้เคียง เพื่อสะสมเสบียงไว้รับมือกับประเทศจีน ดินแดนที่พระองค์ขยายอำนาจคือ แถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน และตอนล่าง อีกทางด้านหนึ่ง คือ แถบชาย

แดนด้านตะวันตกของพม่า ซึ่งมีมณีปุระและอัสสัม การขยายอิทธิพลด้วยการทำสงครามนั้น พระองค์ทำไม่สำเร็จและสิ้นพระชนม์ในระหว่างการรบครั้งนี้ หลังจากพระเจ้าอลองพญาสิ้นพระชนม์เกิดการชิงราชย์กันขึ้นระหว่างพระราชโอรสสองพระองค์ และพระเจ้ามังระ (Hsinbyu Hsin) ได้ครองราชย์ต่อมา และดำเนินนโยบายตามพระราชบิดา และมีความปรารถนาที่จะตีไทยให้ได้ พระองค์เคยร่วมรบกับพระเจ้าอลองพญาในคราวเสด็จมาตีไทย พระเจ้ามังระตีไทยได้สำเร็จในปี ค.ศ.1767 - 1781 โดยใช้เพียงแม่ทัพพม่าที่มีชื่อ เนเมียวสีหบดี ยกทัพมาเท่านั้น และไทยสามารถรวมตัวกันเป็นเอกราชใหม่ในสมัยพระเจ้าตากสินมหาราช

หลังจากพระเจ้ามังระสิ้นพระชนม์ พระเจ้าปะดุง (Bodawpya) ขึ้นครองราชย์โดยการชิงราชย์ และพยายามขยายอำนาจโดยการตีไทย ซึ่งไม่ประสบผลสำเร็จ นอกจากนั้นพระองค์ยังหันไปปราบพุกะไข่ ในแคว้นอารกัน (Arakan) ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะพระเจ้าโพเทพาพญาต้องการจะไข่ แต่กลัวต่างชาติจะเข้าแทรกแซงไข่เหมือนในสมัยพระเจ้านันทบุเรง ที่โปรตุเกสเข้าไปมีอิทธิพลทางการเมืองในไข่ พระเจ้าโพเทพาพญาจึงเห็นว่า ถ้าปล่อยไข่ไว้อังกฤษหรือฝรั่งเศสจะเข้าแทรกแซง ทำให้เกิดกระทบกระทั่งกับอังกฤษ เพราะอังกฤษเองก็เพิ่งจะเข้าไปมีผลประโยชน์ในแคว้นเบงกอลของอินเดียอย่างเต็มที่เมื่อปี ค.ศ.1782 จึงทำให้อังกฤษกับพม่าต้องกระทบกระทั่งกันโดยตรงในเรื่องชายแดน เมื่อพระองค์ตีไข่ได้ และตั้งกองทัพพม่าประจำการอยู่ในไข่ พวกพม่าทำการปกครองไข่อย่างกดขี่ ทำให้ราษฎรเดือดร้อนมาก พุกะไข่จึงก่อกบฏขึ้นในปี ค.ศ. 1794 พม่าสามารถปราบกบฏลงได้ แต่มีพวกกบฏหนีเข้าไปในเขตจิตตะกองของอังกฤษ พม่าติดตามพวกกบฏเข้าไปในเขตแดนของอังกฤษ ขอให้อังกฤษส่งตัวพวกกบฏให้ แต่อังกฤษไม่ยอมส่งให้ และก็ยังไม่ทักท้วงเรื่องที่พม่ายกทัพข้ามเขตแดน ส่วนทางพม่านั้นเข้าใจว่าอังกฤษเข้าข้างพวกกบฏ ทางอังกฤษเองขณะนั้นกำลังติดพันกับการทำสงครามอยู่กับคณะปฏิวัติฝรั่งเศส และกลัวฝรั่งเศสจะใช้พม่าเป็นเครื่องมือโจมตีอินเดียของอังกฤษ ดังนั้นผู้สำเร็จราชการอังกฤษที่อินเดีย Sir John shore จึงส่งนาย ไมเคิล ซิมส์ (Michael Syms) เป็นทูตมาเจรจาขอให้พม่าปิดเมืองท่า สำหรับฝรั่งเศส ขอสัมปทานการค้าของอังกฤษ และต้องการตกลงเรื่องเขตแดน แต่ทางพระเจ้าโพเทพาพญานั้นเห็นว่า เป็นสิทธิของพระองค์ที่จะเปิดหรือปิดเมืองท่ากับต่างชาติ และยินยอมให้อังกฤษมาตั้งสถานีการค้าได้ที่เมืองร่างกุ้ง แต่ทางอังกฤษจะต้องส่งตัวพุกะไข่ที่ลี้ภัยในเขตจิตตะกองให้พม่า ทางอังกฤษก็ตกลง และส่งนาย Hiram Cox มาเป็นผู้แทนบริษัทที่เมืองร่างกุ้ง ฮิราม ค็อกซ์ เป็นคนที่ถูกรักชาวพม่า และไม่มีอคติ และเข้าใจต่อระเบียบแบบแผนของราชสำนักพม่า ทำให้เกิด

ถูกเจ้าชายทราวดีแย่งราชสมบัติได้ เมื่อเจ้าชายทราวดีขึ้นครองราชย์ ได้ประกาศเลิกสนธิสัญญา
ขันทาโบ แต่ยังไม่ทันเกิดเรื่องขัดแย้งกับอังกฤษ เจ้าชายทราวดีก็สิ้นพระชนม์ก่อนในปี ค.ศ. 1846
กษัตริย์ที่ครองราชย์ต่อมา คือ พระเจ้าฟูกามแมง มิน โยบายต่อต้านอังกฤษ ทำให้พวกขุนนางบาง
พวกเอาในกษัตริย์ด้วยการทำการกบฏที่พวกพ่อค้าอังกฤษต่าง ๆ จนทำให้เกิดสงครามครั้งที่ 2 ขึ้นใน
ปี 1852 เนื่องจาก หม่องโอ๊ก (Maung Ok) เจ้าเมืองพะโค ได้จับเรืออังกฤษ 2 ลำ และกักขังกัปตัน
เรือโดยกล่าวหาว่าเรืออังกฤษไม่ยอมเสียค่าธรรมเนียม ทางอังกฤษประท้วงขอให้พม่าชดใช้ค่าเสีย
หาย แต่ทางพม่าก็ไม่ยอมเจรจาด้วย ทำให้อังกฤษยกทัพเข้ายึดดินแดนตอนล่างของประเทศพม่าไว้
ได้ทั้งหมด และผนวกเข้ากับอินเดียของอังกฤษ การที่อังกฤษได้พะโค ทำให้พม่าถูกตัดขาดจาก
โลกภายนอก การแพ้สงครามปี ค.ศ.1852 ทำให้เกิดจลาจลขึ้นในประเทศพม่า และมีการเปลี่ยน
กษัตริย์องค์ใหม่คือ พระเจ้ามินดงมิน (Mindon min) ในสมัยนี้พระเจ้าแผ่นดินพม่าพยายามปรับ
ปรุงประเทศให้เจริญทุกทาง ทั้งทางด้านกรปกครองและเศรษฐกิจ และย้ายเมืองหลวงขึ้นไป
มณฑลเลย์ และจัดระเบียบราชการใหม่ โดยกำหนดเงินเดือนข้าราชการและการเก็บภาษีที่ดินเป็น
รายได้ของรัฐบาล เพราะเหตุว่ารัฐบาลพม่าต้องสูญเสียผลประโยชน์ในพม่าตอนล่างไป พระเจ้า
มินดงได้ดำเนินนโยบายใหม่ โดยเปิดความสัมพันธ์กับนานาชาติ เช่น พยายามดึงฝรั่งเศสเข้ามา
ทานอำนาจอังกฤษ โดยอนุญาตให้ฝรั่งเศสเข้ามามีผลประโยชน์ในภาคตะวันออกของพม่า แต่ไม่
สำเร็จ เพราะฝรั่งเศสกำลังสนใจเวียดนาม ส่วนอิตาลีก็สนใจแต่การเผยแพร่ศาสนา ทำให้อังกฤษ
ขยายอิทธิพลในพม่าอย่างเต็มที่

อังกฤษได้สนใจที่จะขยายอิทธิพลในพม่าตอนบน เนื่องจากในช่วงปี 1861 มีการเปิด
คลองสุเอซ ซึ่งช่วยข่นระยะเวลาการเดินทางมาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น อังกฤษได้สนใจที่
จะลงทุนค้าขายเพิ่มมากขึ้นอีก โดยสนใจพม่าตอนบนซึ่งมีเขตแดนติดต่อกับจีน ต้องการจะใช้ดิน
แดนพม่าตอนบนไปติดต่อกับค้าขายกับจีน นอกจากนั้นยังพบว่าพม่านั้นเป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์
ประเทศหนึ่ง จากการที่อังกฤษได้พม่าตอนล่าง อังกฤษได้พยายามเพิ่มการผลิตข้าวในที่ราบลุ่มแม่
น้ำอิระวดี ทำให้ได้กำไรจากการส่งข้าวออกมาก และการที่อังกฤษได้เข้ามาพัฒนาเศรษฐกิจใน
พม่าตอนล่าง ทำให้กระแสเงินตราในพม่าตอนล่างหมุนเวียนดี ดึงดูดคนในพม่าตอนบน, ชนหมู่
น้อย และชาวอินเดีย เข้ามาทำงานในพม่าตอนล่างเป็นจำนวนมาก พวกพ่อค้าอังกฤษเริ่มไปลงทุน
ในพม่าตอนบน เพราะมีทรัพยากรธรรมชาติมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการป่าไม้ เมื่อพระเจ้ามินดง
สิ้นพระชนม์ในปี ค.ศ.1878 ทำให้เกิดการชิงราชย์และการจลาจลเกิดขึ้น พระเจ้าธีบบอขึ้นครอง

ราชย์ต่อมา พระองค์เป็นคนอ่อนแอในการปกครอง ปล่อยให้การปกครองอยู่ในกำมือของพระมเหสี และมีการประหารประหารขุนนางฝ่ายตรงข้ามมากมาย ดังนั้นพ่อค้าอังกฤษจึงเรียกร้องให้รัฐบาลอังกฤษส่งทหารเข้ามาให้ความคุ้มครองในการค้า และการป่าไม้ อังกฤษจึงเข้าโจมตีพม่าเมื่อปี ค.ศ. 1885 เนื่องจากมีเรื่องขัดแย้งกับรัฐบาลพม่าในการเก็บค่าธรรมเนียมป่าไม้ โดยรัฐบาลพม่ากล่าวหาว่า อังกฤษโกง แต่ทางอังกฤษบอกว่าพม่าเก็บภาษีเพิ่มมากเกินไป ทางอังกฤษไม่ยินยอมจ่าย และขอทำสัญญาควบคุมการต่างประเทศของพม่า ตลอดจนให้คนอังกฤษมีสิทธิสภาพนอกอาณาเขตในพม่าตอนบนเดิมที่ทางพม่าไม่ตกลง อังกฤษจึงประกาศผนวกพม่าตอนบน ในปี ค.ศ. 1885 ประกาศรวมพม่าเข้าเป็นมณฑลหนึ่งของอินเดียในปี ค.ศ. 1886 เนรเทศพระเจ้าธีบอและราชวงศ์ไปอยู่อินเดีย แล้วอังกฤษก็ไม่ตั้งใครขึ้นเป็นกษัตริย์พม่าอีก

การขยายอำนาจของฝรั่งเศสในแหลมอินโดจีน

ความสัมพันธ์ของประเทศในแหลมอินโดจีน

ลาวในปลายศตวรรษที่ 17 ในปี ค.ศ. 1637 มีเจ้าลาวองค์หนึ่งทรงพระนามว่า สุริยวงศา ได้ปราบกบฏในเวียงจันทน์ และได้ทำการปกครองอาณาจักรล้านช้าง (Lan Xang) อย่างเป็นปึกแผ่นเป็นเวลานานถึง 57 ปี ซึ่งในสมัยนี้เองที่ชาวยุโรปเข้าติดต่อค้าขายเป็นครั้งแรกคือ พ่อค้าฮอลันดาที่ชื่อ Van Waythof และได้บันทึกไว้ว่าล้านช้างมีสินค้าที่สำคัญ คือ ครั่งและกำยาน โดยที่ความสัมพันธ์ของล้านช้างกับชาวฮอลันดาเป็นไปอย่างราบรื่นพอสิ้นสมัยพระเจ้าสุริยวงศา บ้านเมืองเริ่มแตกแยก เนื่องจากพระองค์ไม่มีรัชทายาทปล่อยให้ อำนาจการปกครองอยู่ในมือขุนนางชั้นผู้ใหญ่ชื่อ Tian Tala พยายามกำจัดพระราชนัดดาของพระเจ้าสุริยวงศา คือเจ้ากิงกีสรราช และเจ้าอินทโสม แต่เจ้าชายทั้งสองพระองค์เสด็จลี้ภัยไปอยู่ตอนบนของอาณาจักรล้านช้าง ในปี ค.ศ. 1700

เจ้ามันทรธน์ขุนนางผู้ใหญ่อีกคนหนึ่งได้เข้ายึดอำนาจการปกครองในเวียงจันทน์ และตั้งตนเป็นกษัตริย์ แต่ในปีเดียวกันนี้เองพระราชนัดดาของพระเจ้าสุริยวงศา ซึ่งเป็นพระราชบุตรของเจ้าสมพู่ เจ้าสมพู่เป็นพระอนุชาของพระเจ้าสุริยวงศา และเคยแย่งชิงราชสมบัติกับพระเจ้าสุริยวงศา แต่สู้ไม่ได้จึงหนีไปพึ่งพวกเหียงย่นที่กรุงเว้ เจ้าสมพู่ได้ไปอภิเษกสมรสกับเชื้อพระวงศ์เหียงย่น มีพระราชโอรสทรงพระนามว่า ไช องค์เว้ (Sai Ang Hue) นุกเข้ายึดอำนาจจาก เจ้ามันทรธน์ได้ และตั้งตนเป็นกษัตริย์ทรงพระนามว่า พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 2 ในสมัยนี้อาณาจักรล้านช้างได้

แตกแยกเป็นหลายแคว้น เนื่องจากมีผู้พยายามตั้งตนเป็นใหญ่คือ

หลวงพระบาง โดยเจ้ากิงกีสรราช และเจ้าอินทโสม พระราชนัดดาของพระเจ้าสุริยวงศา ได้เข้ายึดสิบสองปันนา ได้และประกาศแยกหลวงพระบางเป็นดินแดนอิสระ โดยมีเมืองเชียงคาน กั้นอยู่ระหว่างหลวงพระบางกับเวียงจันทน์ เขตสิบสองปันนาเป็นดินแดนที่ติดต่อกับ 3 ประเทศ คือ ลาว, พม่า, จีน

เวียงจันทน์ คือ ราชธานีของพระเจ้าไชยเชษฐาที่ 2 ซึ่งมีอำนาจอยู่ในเวียงจันทน์และตอนใต้ของลาว

จำปาศักดิ์ เป็นดินแดนตอนล่างของเวียงจันทน์ ประกาศแยกตัวออกโดยมีศูนย์กลางที่ นครจำปาศักดิ์ โดยเจ้าสร้อยศรีสมุทร (Soi Srisamut)

ซึ่งดินแดนทั้งสามแห่งนี้ไม่เคยร่วมกันได้อีกเลย จนกระทั่งสมัยที่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครอง สำหรับเวียงจันทน์มี องค์กรอง (Ong Long) ครองราชย์ต่อมาจากพระเจ้าเชษฐาธิราชที่ 2 และมีนโยบายที่จะขยายอิทธิพลของเวียงจันทน์ออกไป ทำให้เกิดการขัดแย้งกับอาณาจักรเวียงคานในเมืองเชียงขวาง (Chieng Kuang) ซึ่งเป็นแคว้นอิสระ แต่อยู่ระหว่างมหาอำนาจ 3 ฝ่าย คือ หลวงพระบาง, เวียงจันทน์ และเวียงคาน ในที่สุดผู้ปกครองเมืองเชียงขวางต้องยอมส่งบรรณาการให้ทั้ง เวียงจันทน์ และเวียงคาน นอกจากนั้นแล้วเวียงจันทน์ยังพยายามมีอิทธิพลเหนือหลวงพระบาง โดยไปผูกไมตรีกับพม่า ส่วนหลวงพระบางหันมาเป็นไมตรีกับพม่า ส่วนหลวงพระบางหันมาเป็นไมตรีกับไทย ทำให้ลาวเป็นที่ทดลองอำนาจของประเทศใกล้เคียง แต่ไทยในตอนนี้อยู่การขยายอำนาจของพม่าในสมัยราชวงศ์อลองพญาไม่ได้ และในปี ค.ศ. 1760 อูรุธยาและหลวงพระบางก็ต้องเสียเอกราชให้แก่พม่าในสมัยพระเจ้ามังระแต่พม่าก็รักษาอำนาจไว้ไม่นาน เพราะต้องมีเรื่องขัดแย้งกับจีนในเรื่องพรมแดนทางตอนเหนือ

ในระบะปี ค.ศ. 1774 ไทยประกาศเอกราชจากพม่าในสมัยพระเจ้าตากสินแล้ว หลวงพระบางได้พยายามยกทัพมาตีเวียงจันทน์ แต่ไม่สำเร็จ และในปี ค.ศ. 1778 กองทัพไทย โดยเจ้าพระยาจักรียกทัพไปตีเวียงจันทน์ได้ และได้หลวงพระบางในระยะต่อมา ทำให้เวียงจันทน์และหลวงพระบางตกอยู่ในฐานะประเทศราชของไทย รวมทั้งจำปาศักดิ์ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 3 ไทยประกาศ

เลิกฐานะเมืองประเทศราชของจำปาศักดิ์และเวียงจันทน์ โดยให้มีฐานะเป็นหัวเมืองของไทย ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าอนุแห่งเวียงจันทน์ และเจ้าไช้ ราชบุตรของเจ้าอนุที่ครองจำปาศักดิ์เป็นกบฏ ยกทัพมาตีไทยถึงจังหวัดสระบุรี เพราะคิดว่าอังกฤษจะมาตีไทย ทำให้ไทยยกทัพไปปราบอย่างราบคาบ ส่วนหลวงพระบางยังคงอยู่ในฐานะประเทศราชของไทย ขณะเดียวกันหลวงพระบางก็ส่งบรรณาการให้กับเวียดนามด้วย ซึ่งทำให้ฝรั่งเศสเข้าใจว่าหลวงพระบางเป็นประเทศราชของเวียดนาม เลขอ้างเหตุนี้เข้าอารักขาหลวงพระบาง และในระยะต่อมาฝรั่งเศสได้ประกาศรวมดินแดนหลวงพระบาง, เวียงจันทน์, จำปาศักดิ์ เป็น “ประเทศลาว” และผนวกเข้ากับอินโดจีนของฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. 1893

เขมร หลังจากที่ถูกลูกไทยสมัยอยุธยาตีนครธมแตกในปี ค.ศ. 1531 เขมรก็ได้เริ่มสร้างตัวได้ใหม่ในตอนล่างของทะเลสาบ การตั้งตัวใหม่ของเขมรต้องประสบกับอุปสรรค คือการขยายอำนาจของไทยในสมัยอยุธยา ขณะเดียวกันไทยก็ตีพันทำสงครามกับพม่า เขมรมักฉวยโอกาสมาตีไทยขณะที่ไทยต้องทำศึกกับพม่า ในระยะปี ค.ศ. 1570 เมื่อไทยเสียกรุงครั้งที่ 1 เขมรในรัชกาลพระบรมราชาที่ 1 และในสมัยพระเชษฐาที่ 1 ได้ยกทัพเข้ากวาดต้อนผู้คนปล้นทรัพย์สินจากหัวเมืองชายทะเลภาคตะวันออกของไทยหลายครั้ง ทำให้ไทยในสมัยพระนเรศวรยกทัพไปตีเขมรและยึดกรุงละแวกเมืองหลวงของเขมรได้ เขมรตกเป็นเมืองขึ้นของอยุธยาจนถึงปี ค.ศ. 1618 พระเจ้าไชยเชษฐาที่ 2 ของเขมรได้ประกาศอิสรภาพของเขมร ได้มีศูนย์กลางที่เมืองอุดง (Ondong) และหันไปไมตรีกับเวียดนามเพื่อกันอำนาจของไทย นโยบายของเขมรที่หันไปพึ่งเวียดนามนี้ ตรงกับความต้องการของเวียดนาม ราชวงศ์เหงียนที่กำลังขยายอำนาจลงมาทางใต้เพื่อแข่งขันกับพวกตริหนัทางตอนเหนือ

หลังจากที่พระเจ้าไชยเชษฐาที่ 2 สิ้นพระชนม์ในปี ค.ศ. 1628 ก็เกิดการชิงราชย์และเสถียรภาพทางการเมืองไม่มั่นคงอยู่ตลอดเวลา โดยมีไทยและเวียดนามผลัดกันไปมีอิทธิพลทางการเมืองในเขมรเรื่อยมา เมื่อพระราชโอรสของพระเจ้าไชยเชษฐาที่ 2 ขึ้นครองราชย์ก็ถูกพระอนุชาของพระเจ้าไชยเชษฐาที่ 2 คือ เจ้าชายอุทัย ลอบปลงพระชนม์เสีย แล้วสนับสนุนพระราชโอรสของพระองค์เองคือ องค์นขึ้นครองราชย์ ในปี ค.ศ. 1640 แต่ก็ถูกโอรสอีกองค์หนึ่งของพระเจ้าไชยเชษฐาที่ 2 ชื่อองค์จัน ชิงราชย์ได้ โดยความร่วมมือจากพวกมาเลย์และมีข้อแม้ว่าต้องขับไล่พวก

คัทซ์ออกไป เป็นผลให้คัทซ์ต้องถอนตัวจากเขมรเพราะถูกบีบบังคับจากองค์จันไปในปี ค.ศ. 1652 ต่อมาในปี ค.ศ. 1658 พระปฐมราชาพระราชโอรสของเจ้าชายอุทัย ได้รับความช่วยเหลือจากเวียดนาม ซึ่งราชย์จากองค์จันได้สำเร็จ ทำให้เวียดนามเข้าไปมีอิทธิพลทางการเมืองในเขมร และพระปฐมราชาที่ถูกลอบปลงพระชนม์อีก และมีการชิงราชย์กันบ่อยครั้ง จนเวียดนามเข้ามาสนับสนุนให้องค์จันขึ้นเป็นกษัตริย์ แต่ก็ไม่สำเร็จ เพราะโอรสของพระปฐมราชาคือองค์สอ ขอคำสั่งจากไทยไปจับไล่้องค์จันและพวกเวียดนามออกไปได้ และสถาปนาเป็นพระเจ้าไชยเชษฐาที่ 4 มีศูนย์กลางที่เมืองอุดง ส่วนองค์จันเวียดนามสนับสนุนให้ปกครองในเขตแดนของเวียดนามต่อกับแดนเขมร มีศูนย์กลางที่เพร์เกอร์ (ไซ่ง่อน) ทำให้เขมรแบ่งออกเป็น 2 ส่วน และเกิดสงครามระหว่างองค์จันและพระเจ้าไชยเชษฐาที่ 4 พระเจ้าธรรมโมราชา หนีมาขอความช่วยเหลือจากไทย ทางไทยยกทัพไปปราบเขมรได้ในปี ค.ศ. 1722 และองค์เอมยอมนแพ้ไทย ทางไทยจึงสถาปนาพระสัตธาโอรสองค์เอมขึ้นครอง แต่องค์พระสัตธาฝักใฝ่กับเวียดนาม ทำให้ไทยไม่พอใจปลดพระสัตธาออกจากตำแหน่งแล้ว แต่งตั้งพระธรรมโมราชาขึ้นครองราชย์แทน พระสัตธาหนีไปพึ่งเวียดนาม เมื่อพระธรรมโมราชาสิ้นพระชนม์ องค์จันซึ่งเป็นโอรสขึ้นครองราชย์แทน แต่ถูกพระสัตธาซึ่งได้รับการสนับสนุนจากเวียดนามเข้ายึดครองเมืองหลวงได้ (ละแวก) องค์จันหนีมาพึ่งไทยในปี ค.ศ. 1758 องค์จันก็ถูกพระอุทัยซึ่งได้รับการสนับสนุนเวียดนามเข้าชิงราชย์อีก เหตุการณ์เป็นดังนี้เรื่อยมาจนถึงสมัยพระเจ้าตากสินของไทย ได้ยกทัพไปปราบเขมรได้อย่างราบคาบ ขณะที่เวียดนามกำลังเกิดกบฏเตชัน (Tey - son) อยู่ ซึ่งทำให้ไทยได้กุมอำนาจในเขมรแต่เพียงผู้เดียว ส่วนตอนล่างของเขมรแถบปากแม่น้ำโขงอยู่ในอำนาจของพวกเตชัน เวียดนาม การแย่งชิงอำนาจในเขมรระหว่างไทยกับเวียดนามสงบลง เมื่อองค์เชียงสือ หรือพระเจ้าเวียดนาม ยาลองได้ลี้ภัยมาพึ่งไทย ในสมัยรัชกาลที่ 1 ของไทย เมื่อพระองค์ปราบกบฏเตชันได้ราบคาบแล้ว ทรงรำลึกถึงบุญคุณของไทยที่ให้ลี้ภัย พระเจ้าเวียดนามยาลองจึงไม่รื้อฟื้นอำนาจของเวียดนามในเขมรในสมัยรัชกาลที่ 1 และริเริ่มมารื้อฟื้นอำนาจในสมัยรัชกาลที่ 2 ของไทย เนื่องจากพระอุทัยราชา (องค์จัน) กษัตริย์เขมรนิยมเวียดนาม และกษัตริย์ราชการเขมรที่นิยมไทย ไทยจึงยกทัพไปปราบ พระอุทัยราชาหนีไปพึ่งเวียดนาม ทางไทยและเวียดนามได้ทำสัญญาตกลงกันในปี ค.ศ. 1813 ให้พระอุทัยราชาเป็นกษัตริย์เขมรต่อไป ในระยะนี้เวียดนามมีอิทธิพลในเขมรมากกว่าไทย กษัตริย์เขมรทรงย้ายเมืองหลวงจากเมืองพุทฺธไธเพชรไปอยู่พนมเปญ เพื่อให้ปลอดภัยจากการรุกรานของไทย ทางไทยจึงมีอิทธิพลเฉพาะในบริเวณตอนบนของทะเลสาบเขมร ส่วนเวียดนามมีอิทธิพลทางตอนใต้ ต่อมาใน

ปี ค.ศ. 1830 เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ (แบน) เจ้าเมืองพระตะบองถึงแก่นิจกรรม พระอุทัยราชาและ เวียดนาม จึงยกทัพขึ้นไปทางตอนบนของทะเลสาบ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวส่งทัพไทยเข้าไปป้องกันอิทธิพลของเวียดนาม แต่ทัพไทยประสบความเสียหายมากจึงถอนตัวกลับ เวียดนาม ฉวยโอกาสสร้างอิทธิพลในตอนบนของทะเลสาบเขมรต่อไป สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ส่งกองทัพอไทยไปยึดเมืองสำคัญ ๆ เหนือพนมเปญ แล้วไทยก็ประกาศสถาปนาภักดิ์ริย์เขมรครองที่เมืองอุคง ในปี ค.ศ. 1841 คือ พระหริรักษ์รามธิบดี การรบระหว่างไทยกับเวียดนามในดินแดนเขมรก็มี อย่างยืดเยื้อต่อไป จนถึงปี ค.ศ. 1858 ฝรั่งเศสกำลังขยายอิทธิพลในเวียดนาม จึงทำให้อังกฤษเวียดนาม ยุติการขยายอิทธิพลในเขมร แต่ไทยกลับต้องประสบการขยายอำนาจของฝรั่งเศสแทน และ ฝรั่งเศสเข้าผนวกดินแดนเขมรกับเวียดนามในปี ค.ศ. 1867 เมื่อเวียดนามตอนใต้ตกเป็นของฝรั่งเศส ในสมัยพระเจ้าบรมโกศของเขมร ไทยจำต้องยอมรับอำนาจของฝรั่งเศสเหนือดินแดนเขมร การขยายอำนาจของฝรั่งเศสในเวียดนาม

เมื่อเวียดนามได้เป็นอิสระจากจีน โดยกษัตริย์ราชวงศ์เล สามารถขับไล่พวกจีนได้สำเร็จ กษัตริย์ราชวงศ์เลองค์อื่น ๆ มีความสามารถดี แต่กษัตริย์ราชวงศ์เลองค์หลัง ๆ อ่อนแอ ทำให้อำนาจการปกครองตกอยู่กับขุนนาง อำนาจการปกครองท้องถิ่นมักจะตกอยู่ในมือขุนนางที่ปกครองมณฑลต่าง ๆ ขุนนางที่เข้ามามีอำนาจในราชสำนักเป็นครั้งแรก คือ ตระกูลแมค (Mac) ชื่อ แมค ดางเคื่อง (Mac Dang Dung) ได้เข้ามายึดอำนาจจากกษัตริย์ราชวงศ์เล แล้วบังคับให้กษัตริย์ปลงพระชนม์ แล้วตั้งตนเป็นจักรพรรดิ อุปราชที่มีความสามารถของราชวงศ์เล คือ เหงียน กิม (Nguyen Kim) มีความสามารถปราบกบฏของพวกแมคที่กบฏต่อราชวงศ์เลได้ผลดี แต่ยังไม่ทันสำเร็จก็ถูกฆ่าตาย จีนเข้ามาใกล้เคียงให้พวกแมคปกครองตั้งเกี่ย ส่วนแคว้นอันนัมอยู่ภายใต้การปกครองของราชวงศ์เล ต่อมาเหงียน กิมสิ้นชีวิตลง อำนาจการปกครองตกไปอยู่กับบุตรเขยของ เหงียนกิม ชื่อ ตรินห์เคียม (Trinh Kiem) ตรินห์ เคียม ได้กำจัดบุตรชายที่ยังเยาว์ของเหงียนกิม โดยจับคนโตฆ่าเสีย ส่วนคนเล็ก ชื่อ เหงียน ฮวง (Nguyen Hoang) แกล้งทำเป็นบ้า ตรินห์เคียมจึงส่งลงไปอยู่ทางใต้ในเขตของพวกจาม เมื่อเหงียนฮวงลงไปอยู่ทางใต้แถบเมืองกวางตรี สามารถรวบรวมกำลังคนขึ้นได้ ตั้งตัวเป็นใหญ่ปกครองตอนใต้ของเวียดนาม ต่อมาพวกตรินห์สามารถขับไล่พวกแมคในตั้งเกี่ยออกไปได้สำเร็จ ทำให้พวกตรินห์มีอำนาจมากขึ้น โดยครอบครองเขตตอนเหนือและตอนกลางของเวียดนาม ตลอดจนเป็นผู้พิทักษ์กษัตริย์ราชวงศ์เล โดยมีศูนย์กลางอยู่ชานอญ และทำสงครามแย่งชิงความเป็นใหญ่กับพวกเหงียนในดินแดนเวียดนาม การรบในระยะแรก

พวกตริन्हเป็นฝ่ายได้เปรียบ เพราะมีกำลังมากกว่า เพราะได้ที่ดินที่อุดมสมบูรณ์ในบริเวณลุ่มแม่น้ำแดง ตลอดจนการอ้างตัวเป็นผู้พิทักษ์ราชวงศ์เล จึงทำให้ตริन्हกำลังคนมาก ในการรบพวกตริन्हมักจะรุกรานทางใต้เสมอ จนพวกเหงียนต้องสร้างกำแพง Dong Hoi ขึ้นในบริเวณเส้นขนานที่ 17 เพื่อป้องกันการรุกรานของพวกตริन्ह ในระยะต่อมาพวกเหงียนจะได้เปรียบพวกตริन्ह เพราะเหตุว่าทางเหนือมีการคอร์รัปชัน, การโกงเงิน และการค้าไม่ขยายตัว เพราะเหตุว่าพวกตริन्हไปสนับสนุนพวกแมนจู ซึ่งเข้ามามีอำนาจในจีน ขณะที่พวกเหงียนสนับสนุนผู้ลี้ภัยราชวงศ์หมิง ทำให้คนจีนที่ไม่ชอบพวกแมนจูลงมาก้าขายกับพวกเหงียน ทางใต้การค้าจึงต้องตัวกว่า ประกอบกับมีผู้นำที่ดีที่พยายามสร้างความเป็นปึกแผ่นของประเทศ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการทหาร และยินยอมติดต่อกับชาวตะวันตกที่เข้ามาค้าขายและเผยแพร่ศาสนา คือ โปรตุเกส ทั้งนี้เพราะพวกเหงียนต้องการจะซื้ออาวุธจากโปรตุเกสไว้ป้องกันพวกตริन्ह จึงทำให้พวกเหงียนมีกำลังอาวุธที่ทันสมัยกว่าพวกตริन्ह นอกจากนี้พวกเหงียนยังขยายอาณาเขตลงทางใต้ ครอบครองดินแดนของอาณาจักรจัมปา ขยายดินแดนเข้าไปในโคชินไชน่า ถึงดินแดนเขมรทำให้เขมรมีการแย่งชิงราชสมบัติกันเอง โดยเวียตนามและไทยเข้าไปแทรกแซง ดังได้กล่าวแล้ว

ในปี ค.ศ. 1733 เกิดกบฏเคซัน หรือเกเซิน หรือ ไทซอง (Tey - Son) เป็นชื่อภูเขาในเขตบิन्हดีन्ह ทางตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองไซ่ง่อน ผู้ก่อกบฏคือ ชาวนา 3 พี่น้อง ตระกูลเหงียน ก่อกบฏขึ้นขณะที่กษัตริย์ราชวงศ์เหงียนที่ปกครองที่เวื่ออันแอ พวกตริन्हถือโอกาสเข้ามายึดไว้ได้ ส่วนทางใต้อยู่ในเขตอิทธิพลของพวกกบฏ 3 พี่น้อง คือ เหงียน วัน หลู (Nguyen Van Lu), เหงียน วัน แนค (Nguyen Van Nhac) เหงียน วัน เว้ (Nguyen Van Hue) ต่อมาเหงียน วัน หลู ยึดไซ่ง่อนได้ และรวบรวมกำลังคนขึ้นไปตีเว้ จากพวกตริन्हได้ในปี ค.ศ. 1786 ตีพวกตริन्हได้ไปถึงตั้งเกียบ ยึดได้ตั้งเกียบ ปลดกษัตริย์ราชวงศ์เลออก พวกกบฏทั้งสามได้แบ่งเขตกันปกครอง คือ เหงียน วัน แนค ปกครองที่เว้ เหงียน วัน หลู ปกครองที่ไซ่ง่อน และเหงียน วัน เว้ ปกครองที่ฮานอย สถาปนาตนเองเป็นจักรวรรดิ Quang Trang โดยได้รับการรับรองจากจีน

บุคคลที่สามารถรวบรวมเวียตนามได้ คือ เจ้าชายเหงียน อันห์ (Nguyen Anh) หรือ ที่ไทยเรียกว่า อองเชียงสือ เป็นโอรสของกษัตริย์ราชวงศ์เหงียนที่ปกครองที่เว้ เจ้าชายเหงียนอันห์ ได้หนีมาพึ่งไทยในสมัยรัชกาลที่ 1 และได้รับความช่วยเหลือจากบาทหลวงฝรั่งเศสในการปราบปรามพวกไคเซิน คือ Pigneau de Bahaine โดยบาทหลวงปิญูญ เดอ แบแอน ได้กราบทูลขอความช่วยเหลือจากพระเจ้าหลุยส์ที่ 16 แห่งฝรั่งเศสได้สำเร็จ คือ ฝรั่งเศสจะช่วยเหลือทางด้านกำลังทหาร

อาวุธ และเรือ จนกว่าเหียง อันท์ จะได้สำเร็จ คือ ฝรั่งเศสจะได้ครองเวียดนาม เพื่อเป็นการตอบแทนความช่วยเหลือเหียง อันท์ จะยกดินแดนบางส่วนให้ฝรั่งเศส เช่น พูลู คอนคอร์ด และเกาะบางเกาะในอ่าวตูเร็น อย่างไรก็ตามปรากฏว่ารัฐบาลฝรั่งเศสยังไม่ทันจะช่วยเหลือเวียดนาม ก็เกิดปฏิวัติขึ้นในประเทศฝรั่งเศสในปี 1789 บาดหลวง ปิญญู เดอ แบแอน จึงได้ดำเนินการช่วยเหลือด้วยตนเอง โดยขออาสาสมัครชาวฝรั่งเศส และอาวุธเข้าช่วย เหียง อันท์ ๆ สามารถยึดไซ่ง่อนและเว้ได้ในปี ค.ศ. 1801 และยึดฮานอยได้ในปี ค.ศ.1802 สถาปนาเป็นจักรพรรดิเวียดนาม ทรงพระนามว่าพระเจ้าเวียดนามยาลอง (Vietnam Gia Long) โดยได้รับการรับรองจากจีน พระเจ้าเวียดนามยาลองทรงรวบรวมดินแดนทั้ง 3 ภาคเข้าด้วยกัน คือ ตังเกี๋ย, อันนัม และโคชินไชน่า โดยจัดการปกครองดินแดน 3 แห่งนี้เป็นมณฑล แต่ละมณฑลแบ่งแยกออกเป็นจังหวัด อำเภอ และตำบล และส่งข้าราชการออกไปปกครอง ระเบียบการบริหารแผ่นดิน ยังคงใช้ระบบการปกครองตามแบบของจีน มีการสอบไล่ข้าราชการ ซึ่งแบ่งการสอบเป็นระดับชั้นในมณฑล และระดับสูงในเมืองหลวง นอกจากนั้นพระเจ้าเวียดนามยาลอง ได้ทรงจัดวิธีการปกครองตามคำแนะนำของชาวฝรั่งเศส โดยการแบ่งหน่วยราชการออกเป็นกระทรวงต่าง ๆ ตามแบบยุโรป คือ กระทรวงมหาดไทย, กระทรวงการคลัง, กระทรวงกลาโหม, กระทรวงยุติธรรม, กระทรวงแรงงาน และกระทรวงพิธีกรรม แต่ละกระทรวงมีเสนาบดีทำหน้าที่คลังรัฐมนตรีประจำกระทรวง ส่วนการปกครองส่วนภูมิภาค จะมีข้าหลวงมณฑลและจังหวัด โดยรับนโยบายจากกรุงเว้ซึ่งเป็นศูนย์กลางการปกครอง

นอกจากนั้นพระเจ้าเวียดนามยาลอง ยังได้โปรดให้พวกมิชชันนารี ได้รับความสะดวกในการแพร่ศาสนา และชาวฝรั่งเศสมีโอกาสนำใกล้ชิดราชการสำนักทั้งทางด้านการเมืองและทางการค้า ในสมัยของพระองค์ และเมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์ พระเจ้ามินมาง (Min Mang) ราชโอรสขึ้นครองราชย์ (1821 - 1891) พระองค์มีนโยบายโคดเคี้ยว ไม่ชอบการติดต่อกับชาติตะวันตก และทรงเห็นว่า การเปิดโอกาสให้วัฒนธรรมตะวันตกและคริสตศาสนาเข้ามาเผยแพรในเวียดนาม พระเจ้าเวียดนามยาลองทรงกระทำอยู่ เป็นผลร้ายต่อขนบประเพณีและวัฒนธรรมของเวียดนาม และเป็นแผนการของตะวันตกที่จะเข้ายึดครองเวียดนาม จึงทำให้เกิดการขัดแย้งระหว่างฝรั่งเศสกับเวียดนามขึ้น ตั้งแต่สมัยจักรพรรดิมินมางเป็นต้นมา

นโยบายของฝรั่งเศสในอินโดจีน เมื่ออิทธิพลทางการค้าของโปรตุเกสเสื่อมลงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็มีผลกระทบถึงการเผยแพรศาสนาด้วย ดังนั้น คณะผู้สอนศาสนาของโปรตุเกสจึงขอร้อง

ตะวันออกเฉียงใต้ ก็มีผลกระทบถึงการเผยแพร่ศาสนาด้วย ดังนั้น คณะผู้สอนศาสนาของโปรตุเกสจึงขอร้องให้ฝรั่งเศสช่วยดำเนินการแทน ดังนั้นฝรั่งเศสจึงส่งบาทหลวงมาเวียดนาม ในปี ค.ศ. 1661 แต่การเผยแพร่ศาสนาของฝรั่งเศสประสบกับอุปสรรคจากกษัตริย์เวียดนาม และชาวเวียดนามที่เคร่งครัดในลัทธิขงจื้อ ทำให้ฝรั่งเศสต้องย้ายไปอยู่ที่อยุธยา ซึ่งขณะนั้นอยุธยาต้อนรับฝรั่งเศสเป็นอย่างดี ทั้งทางด้านการค้าและการเผยแพร่ศาสนา ต่อมาฝรั่งเศสขยายอิทธิพลมาจนพระมหากษัตริย์ไทยไม่พอใจในปี ค.ศ.1688 ฝรั่งเศสจึงถูกขับไล่ออกจากอยุธยา¹ และหันกลับมาเปิดสถานีการค้าในเวียดนามใหม่ และต้องปิดสถานีการค้าไปอีกในปี ค.ศ.1697 เนื่องจากการแทรกแซงของพ่อค้าฮอลันดา และการที่ชาวเวียดนามไม่ยอมค้าขายกับชาวต่างประเทศ แต่ฝรั่งเศสยังคงสนับสนุนให้พวกมิชชันนารีดำเนินการเผยแพร่ศาสนาต่อไปในเวียดนาม ในปลายคริสต์วรรษที่ 18 บาทหลวงฝรั่งเศส ปิญโญ เดอ แบแอน ได้โอกาสที่จะที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีกับกษัตริย์เวียดนาม เพราะการเกิดกบฏไคเซินดังกล่าวแล้ว ทำให้ฝรั่งเศสได้รับการตอบแทนบุญคุณจากพระเจ้าเวียดนามyalong ในการเผยแพร่ศาสนาและทำการค้าได้อย่างเสรี ตลอดจนมีอภิสิทธิ์ต่างๆ ที่ทำให้จักรพรรดิมีนามที่ขึ้นครองราชย์ต่อเจ้าพระเจ้านิวกษัตริย์เวียดนามyalong ไม่พอพระทัย และไม่ชอบพวกบาทหลวงฝรั่งเศส และพวกคริสเตียนทรงเห็นว่าบาทหลวงฝรั่งเศสจะเข้ามาแทรกแซงการเมืองภายในเวียดนาม และขัดกับความเชื่อดั้งเดิม คือการนับถือลัทธิขงจื้อในปี ค.ศ.1833 ทรงประกาศห้ามการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ และเมื่อมีการกบฏเกิดขึ้นในปี ค.ศ.1833 ปรากฏว่ามีพวกคริสเตียนเข้าร่วมด้วย ทำให้พระองค์ยิ่งเข้มงวดกับพวกคริสเตียนและบาทหลวงเพิ่มขึ้น ใครไม่เชื่อฟังมีโทษถึงตาย นอกจากนั้นพระองค์ยังประกาศปิดเมืองท่าค้าขายกับต่างชาติ ยกเว้นเมืองดานังใกล้เมืองเว้ ทั้ง ๆ ที่มีพระราชกฤษฎีกาห้ามการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ พวกมิชชันนารีฝรั่งเศสก็ยังคงเผยแพร่ศาสนาต่อไป กษัตริย์เวียดนามองค์ต่อมาคือ พระเจ้า Tieu Tri (1841-1848) พระองค์ดำเนินนโยบายเช่นเดียวกับพระเจ้ามินมาง คือมุ่งกำลังกวาดล้างพวกต่างชาติ พวกมิชชันนารี และพวกคริสเตียน เพราะกลัวว่าฝรั่งเศสจะรุกรานและได้รับการยุยงจากจีนในช่วงปี 1839-1847 มีการประหารพวกคริสเตียนอย่างมากมาย ทำให้พวกมิชชันนารีฝรั่งเศส เรียกร้องให้รัฐบาลของตนเข้ามาจัดการพิทักษ์พวกคริสเตียนในเวียดนาม ทำให้ฝรั่งเศสเริ่มใช้ปฏิบัติการแข็งกร้าวตอบโต้ โดยส่งเรือรบเข้าข่มขู่เรียกค่าเสียหาย แต่ทางรัฐบาลฝรั่งเศสก็ยังไม่ได้จัดการอะไร

---

¹ Quale, P. 405-407

กำลังทำสงครามไครเมียอยู่ จนกระทั่งสิ้นรัชกาลของพระเจ้าเทียวตรี โอรสของพระองค์คือ พระเจ้าตุรดู๊ก (Tu Duc) ขึ้นครองราชย์ ทรงดำเนินนโยบายเข้มงวดกับพวกคริสเตียนมากขึ้น ทรงสั่งประหารชาวเวียดนามและจีนที่นับถือคริสตศาสนาตายไปหลายหมื่นคน รวมทั้งบาทหลวง

ในปี ค.ศ.1856 จักรพรรดิ นโปเลียนที่ 3 แห่งฝรั่งเศสมีนโยบายที่จะขยายอิทธิพลของฝรั่งเศส เพื่อเอาใจพ่อค้าและนักชาตินิยมฝรั่งเศส ประกอบกับสมัยที่พระองค์ขึ้นครองฝรั่งเศสเป็นสมัยล่าอาณานิคม พระองค์ทรงมีพระบรมราชโองการให้ยิงเมืองดานังในปี ค.ศ.1857 ทั้งนี้เพราะฝรั่งเศสได้ส่งทูตคือ Montigny มาทำสัญญาการค้าในปี ค.ศ.1856 และเจรจาเรื่องการค้าที่จักรพรรดิเวียดนามฆ่าบาทหลวงและพวกเข้ารีต ซึ่งการเจรจาดังกล่าวไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะเวียดนามเห็นว่าข้อเรียกร้องของฝรั่งเศสกระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพของเวียดนาม ประกอบกับมีบาทหลวงสเปนถูกฆ่าตาย เพราะฉะนั้นบรรดานักสอนศาสนาทั้งในจีนและเวียดนามต่างสนับสนุนให้ฝรั่งเศสใช้มาตรการเด็ดขาด และประกอบกับฝรั่งเศสร่วมมือกับอังกฤษทำสงครามกับจีน จึงมีกำลังทัพอยู่ในน่านน้ำตะวันออกพร้อมที่จะทำสงครามกับเวียดนามได้ เวียดนามจึงอยู่ในฐานะที่ลำบาก ฝรั่งเศสได้สเปนช่วยเหลือในการทำสงคราม เข้ายึดเมืองดานัง เกียดดินห์ (Gia Dinh) Ding Tuong และ Bien hun ไว้ได้ ในปี ค.ศ.1859 ฝรั่งเศสก็เข้ายึดไซ่ง่อนได้ และถอนมือออกจากเมืองดานังในปี ค.ศ.1860 ในปี ค.ศ.1863 จักรพรรดิเวียดนาม คือพระเจ้า ตูต๊ก ได้เซ็นสนธิสัญญาไซ่ง่อนยกจังหวัดในลุ่มแม่น้ำโขงให้ฝรั่งเศส อนุญาตให้ฝรั่งเศสแล่นเรือได้อย่างเสรีในลุ่มแม่น้ำโขง ไปกัมพูชา ขอมให้พวกมิชชันนารีเผยแพร่ศาสนาได้ในเวียดนามต้องเสียค่าปฏิกรรมสงครามให้ฝรั่งเศสตลอดจนเปิดเมืองทำให้ฝรั่งเศสทำการค้าได้ในปี ค.ศ.1867 ฝรั่งเศสได้โคชินไชน่าทั้งหมด และบังคับให้กษัตริย์กัมพูชาและไทย ขอมรับการอารักขาของฝรั่งเศสในประเทศกัมพูชา

เมื่อฝรั่งเศสได้โคชินไชน่าแล้วได้ส่งคนไปสำรวจลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อจะไปจีน ปรากฏว่าการเดินเรือในลุ่มแม่น้ำโขงนั้นยากลำบากมาก มีน้ำตกและแก่งน้ำไหลเชี่ยว จึงได้หันมาสนใจแม่น้ำแดงในเวียดนามเหนือ ทำให้เวียดนามต้องประสบกับการขยายอำนาจของฝรั่งเศสในตอนเหนือ โดยรัฐบาลฝรั่งเศสให้การสนับสนุน เห็นว่าอาณานิคมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ สำหรับประเทศอุตสาหกรรมอย่างฝรั่งเศส แม้ว่าในปี 1874 จักรพรรดิเวียดนามจะได้ตระหนักถึงภัยของฝรั่งเศส และขอมรับที่ปรึกษาชาวฝรั่งเศสไว้ในราชสำนัก แต่ฝรั่งเศสก็ยังไม่หยุดยั้งการขยาย

อำนาจ เพราะเหตุว่าในปี ค.ศ. 1877 เวียดนามได้ยอมให้จีนส่งทหารเข้ามาปราบกบฏได้เผิงที่เข้ามาในเวียดนามได้ ตลอดจนการที่เวียดนามส่งบรรณาการให้กับจีน ทำให้ฝรั่งเศสกลัวว่า จีนจะเข้ามาขยายอำนาจในเวียดนาม ดังนั้นฝรั่งเศสจึงเข้ายึดฮานอยในปี ค.ศ.1882 ในปี ค.ศ.1884 ราชสำนักที่เว้ ก็ยินยอมอยู่ใต้อารักขาฝรั่งเศส

ในปี ค.ศ. 1883 ฝรั่งเศสก็ได้เข้าไปมีผลประโยชน์ในลาว ซึ่งเวลานั้นไทยได้ควบคุมเวียงจันทน์อยู่โดยตรง ตลอดจนได้รับบรรณาการจากหลวงพระบาง ฝรั่งเศสสามารถชักชวนหลวงพระบางให้หันเหจากไทยได้ในปี ค.ศ. 1888 ฝรั่งเศสก็ทำให้ไทยต้องยอมรับว่าฝรั่งเศสมีอิทธิพลเหนือหลวงพระบางและในปี 1893 ฝรั่งเศสก็ยังคงให้ไทยยอมรับการอารักขาของฝรั่งเศสในเวียงจันทน์ และยอมรับว่าแม่น้ำโขงเป็นพรมแดนกันดินแดนของไทยและของฝรั่งเศส (ไทยต้องเสียฝั่งขวาแม่น้ำโขงให้กับฝรั่งเศส) และฝรั่งเศสได้รวมเอา เขมร, เวียดนาม, ทั้ง 3 ภาคเข้าด้วยกัน เป็นสหภาพอินโดจีนของฝรั่งเศส (Indo China Union) ในปี ค.ศ.1887 และรวมลาวเข้าไว้ในสหภาพปี 1893

คำถามท้ายบท

1. สเปนสนใจเข้าไปขยายอำนาจในฟิลิปปินส์ด้วยสาเหตุอะไรบ้าง และมีวิธีการขยายอำนาจอย่างไรจึงประสบผลสำเร็จ
2. สภาพการเมืองของหมู่เกาะอินโดนีเซีย มีส่วนให้ฮอลันดาประสบผลสำเร็จในการขยายอาณานิคมอย่างไร
3. ชองแคบมะละกา มีความสำคัญต่ออังกฤษอย่างไร เหตุใดอังกฤษจึงเข้าไปตั้งสถานีการค้าในปีนั้นเป็นแห่งแรก
4. อะไรเป็นสาเหตุของสงครามระหว่างพม่ากับอังกฤษ และการผนวกพม่า เข้าเป็นมณฑลหนึ่งของอินเดีย
5. ฝรั่งเศสสามารถตั้ง “สหภาพอินโดจีน” ได้สำเร็จ เพราะเหตุใด